

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 5
Maj
1949.
Pris 65 öre

Foto: Cassel

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST.

Upplandsgatan 9, Box 251. Telefon 4499
GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.

Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄROFFERT.

Lastbilscentralen

Smedjegatan 30, Luleå

Ombesörja: Lastbilstransporter av alla slag. Levererar Gjutgrus, Mur-sand, Gårdsgrus. Allt till bestämda priser. — Infordra offert.

Telefoner 3520, 4255

Föreståndarens bostad 3205

BRÖDERNA OLSSONS BILVERKSTAD

MOKORSET

Tel. Myssje 46, anknytn. bostaden

Fullständig bilservice

Texaco bensin och oljor

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64 Väduren 21 Tel. 313 64
ESKILSTUNA

STOCKHOLM med omgivning

Svenskt Papper Aktiebolag

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för tryckerier

Specialitet

Tryckpapper för böcker och tidskrifter - Broschyromslag

Reinholds goda bröd

Birkagatan 28, Sveavägen 45

Götgatan 96, Nytorpgatan 38

Saltsjöbanan, Slussen

Vackra ENRUMSMÖBLER i ek och björk
Kompletteringsmöbler, Mattor, Sängkläder,
Gardiner, Armatur m. m.

CONRAD AHLBERG

7 Bryggaregatan Telefon 23 04 75

BILLIGA PRISER - KREDIT ORDNAS

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrytor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & Co

Timmermansgat. 47 - Stockholm

Tel. 43 03 59, 43 63 83

TUMBA BRYGGERI

Telefon Tumba (753) 300 28, 300 27

Rekommenderar sina välkända tillverkningar av:

Skattefria maldrycker, Vichyvatten samt Läskedrycker

Vid behov av: Papperspåsar, Om-slagspapper och Bindgarn m. m., vänd Eder med förtroende till

A.-B. CARL O. PALMGREN

— PÅSFABRIK & TRYCKERI —

Luntmakaregat. 79 - STOCKHOLM

Tel. 30 40 50 - 30 08 04 - 30 88 50

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjuk-kassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm

Tel. 23 09 85

BODEN

TANDLÄKARE WÄNNSTRÖM

Drottninggatan 4 - Telefon 1019

BODEN

Kommanditbolaget BETONG

SANDER & Co, Hednoret

Telefon Boden 650 16

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Kocksgatan 15, Stockholm

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

MAJ 1949

Utkommer en
gång i månaden
12:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Ägare:

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

EN BETYDELSEFULL RIKSDAG

Den snart avslutningsmässiga riksdagen betyder för vårt arbetsområde, populärt uttryckt, en islossning. För första gången har nämligen Kungl. propositioner förelagts riksdagen utarbetade på basis av direkta förslag från den statliga kommittén för partiellt arbetsföra. Sålunda ha inte mindre än tre olika propositioner, som innefatta förslag till stödåtgärder för partiellt arbetsföra, avgivits. I den första propositionen, framlagd av socialministern, om arbetsmarknadsstyrelsens reglering, innefattas också stöd åt den försöksverksamhet för partiellt arbetsföra som hittills bedrivits. Verksamheten har i korthet bestått av yrkesutbildning, omskolning och provanställningar o. s. v. Av särskilt intresse är arbetet att få till stånd arbetstränings- och arbetsprövningsinstitut. Sådana anordningar ha kommit till stånd på olika platser under året, och en livlig verksamhet pågår för utökning av denna betydelsefulla gren inom arbetsvården. Numera finns det en särskild arbetsvårdsexpedition inom varje län för partiellt arbetsföra, sammanlagt är det 68 särskilda tjänstemän, som ägna sig åt arbetsberedning för denna kategori av arbetssökande.

Socialministern deklarerar också i anslutning till den nämnda propositionen, att när den statliga utredningen i frågan nu är slutförd och slutbetänkandet remissbehandlat bör problemet i dess helhet tagas under prövning. Till dess bör stöd åt den försöksverksamhet, som kommit igång lämnas.

I en särskild proposition har — som tidigare meddelats i Status — inrikesministern framlagt förslag om utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter för sjukhusen. Utbildningen skulle förläggas till Slöjdförningens skola i Göteborg. Detta förslag har redan bifallits av riksdagen, 60.000 kr. har ställts till förfogande för ändamålet, och utbildningen kommer att taga sin början hösten 1949.

Frågan om statens egen inställning till de partiellt arbetsföra har ofta varit på tapeten. Man har från olika

håll med all rätt hävdats, att staten bör gå före med gott exempel och anställa partiellt arbetsföra, där detta utan större hinder kan ske. Finansministern har till årets riksdag framlagt den tredje propositionen med utgångspunkt från den statliga utredningens förslag om partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. Propositionen innebär principiellt, att en ny personalpolitik håller på att bryta sig väg inom de statliga verken. Särskilda anvisningar om anställningsformerna komma att utarbetas, vilka skola ge möjlighet till anställning av partiellt arbetsföra efter nya normer.

Det är alltså inte mindre än tre olika departement och lika många ministrar, som framlagt förslag om partiellt arbetsföra. Årets riksdag kan utan överdrift sägas ha betytt ett genombrott för den nya arbetsvårdspolitik. Men även om alla socialt intresserade — och inte minst vi — hälsa dessa initiativ med största glädje och tillfredsställelse, får man dock inte glömma, att det i stort sett endast är fråga om vissa brottstycken — utbrutna delar av de omfattande förslag Kommittén för partiellt arbetsföra framlagt — som ingår i de framlagda propositionerna. Därför måste socialministerns deklARATION — att frågan i dess helhet bör komma under prövning sedan slutbetänkandet genomgått sedvanlig remissgranskning — ses som särskilt betydelsefull.

Om man nu skall gå in på några enskilda detaljer ifråga om dessa olika förslag, kan det vara av särskilt intresse, att något uppehålla sig vid frågan om de partiellt arbetsföras anställning i statlig tjänst. Även om de principer och riktlinjer, som uppdragits för en ny personalpolitik äro en glädje att notera, får man emellertid inte glömma, att hela denna nyordning torde få kämpa mot en urgammal, seg konservatism. Man torde nog i allmänhet inte vara så villig att rucka på det gamla systemet inom de statliga verken. Klarare uttryckt torde de partiellt arbetsföra inte vara så välkomna på alla håll. En normalisering av tänkesättet

Litteratur

Det har varit händelserikt på det litterära området under sista tiden. Nästan samtidigt som Harry Martinsson kom till akademien, och säkrade en hedersplats åt 30-talets slitsamma och pålitliga diktare, dök en ny lyriker fram bland 40-talisterna och lade beslag på en betydande ytvidd av recensionsspalter i pressen. En ny lyriker är kanske felaktigt uttryck — Stig Sjödin har debuterat tidigare — men om man säger *en ny lyrik* gör man sig absolut inte skyldig till felaktigt påstående. Frågan är väl om en lyriker någonsin kommit den verklighet han velat skildra så nära som Stig Sjödin det järnbruk vi lärt känna i diktsamlingen *Sotfragment*.

Köld och värme, molvärkande muskler och själar fångade i järnverkets rytm möter oss på sidorna, en tung dov verklighet avklädd i knappa men etsade ord. Järnverket stiger fram i strofen:

Bessemerkonverten hävde sin väldiga buk
ur den svarta gropen
och drog in luft i osynliga lungor.
Sedan sprutade den en straffsång
över det onödiga kolet,
med ett eldvrål, i ett gnistrande
och sprakande regn bannade den tackjärnet
till lydnad och smidighet.

Och människan själv "väller som mörk tung lava ur verksporten
åtta timmars förbrukat bränsle,
män och ynglingar
med ögat svårtat av natt och sot
och med trängtan efter en vila
djupare än dödens i sina trötta kroppar"

I diktsamlingens andra avdelning kommer porträtt från bruket, utkristalliserade persontyper som exempelvis "förtroendemannen" som grånar mellan möten och förtroendeuppdrag och "ställaren" som bygger sina villa, sliter en stenbacke till tukt, räknar människor i ören och ser en gud i sparkapitalet.

Stig Sjödin har kort sagt hittat sina egna uttrycksmedel, och håller sin egenarts konst högt genom hela samlingen. Trots att bilderna — i synnerhet när det gäller porträtten — äro nog le-

hos dem, som makten haver ifråga om anställningar och den praktiska tillämpningen av de nya principerna låter sig kanske inte göras lika hastigt som att ge anvisningar och ändra några ord och meningar här och var i reglementen och anställningsnormer. Skulle det visa sig, att den praktiska tillämpningen hos dem, som närmast utöva inflytande över anställningsförfarandet, fungerar efter de principer finansministern förutsatt i sin proposition, ha de partiellt arbetsföra all anledning att känna glädje över att staten varit vägvisaren och satt en viktig norm för deras rätt till arbete. Erfarenheterna hittills visa också, att de partiellt arbetsföra kan bli nyttiga, om de få det ekonomiska och moraliska stöd som deras situation kräver. Härvid kan man i korthet hänvisa till vad regeringsorganet, Morgontidningen, skrev på ledande plats i anslutning till

Stig Sjödin.

vande i ordens form, undra vi dock om inte teckningar härtill ytterligare skulle ha förhöjt dessa utvalda dikters värde.

(Sotfragment av Stig Sjödin, Bonniers Förlag, Stockholm, pris kr. 4.25.)

Stina Aronsson har skrivit en serie noveller, som fått namnet *Sång till polstjärnan*. Det är en egendomlig stämning omkring de människor, längst uppe i norr, hon skildrar. Det är fåordighet och fattigdom, komplicerade sjäsliv och tjurskallig tystnad, omkransad av myrar och sumpigt ångande kärr, men även hög luft och sol över skimrande snövidder. Författarinnan har tydligen en mycket ingående kännedom om sina människor, som hon skildrar med ingående analys men på samma gång med ömhet och förståelse. Hon har dragit sin egen konstnärliga slöja över vildmarkens storhet och fattigdom utan att för den skull hemfalla åt verklighetsfrämmande romantisering. Novellerna i *Sång till polstjärnan* tillhör de konstnärligt väl genomarbetade prosastycken som man skulle vilja uppleva även i skildringar från andra miljöer och landsändar.

(Sång till polstjärnan av Stina Aronsson, Nordstedts Förlag, Stockholm, pris kronor 8.50.)

förslag om åtgärder för partiellt arbetsföra vid årets riksdag: "Vår nuvarande socialpolitik är i betydande utsträckning förebyggande och produktiv. Åtgärderna för de partiellt arbetsföras inlemmande i arbetslivet är ett gott exempel på de metoder, varmed den moderna socialpolitiken arbetar."

Sixten Hammarberg.

För den som har intresse för mera ingående kännedom om i denna artikel nämnda förslag hänvisas till följande litteratur: Kungl. Maj:ts proposition nr 116.1949 ang. åtgärder för arbetsmarknadens reglering, d:o nr 42 ang. åtgärder för effektiviserad sysselsättnings- och arbetsterapi och d:o nr 132. ang. vissa ändringar i statens allmänna avlösningsreglemente. Förutom dessa propositioner hänvisas till följande betänkanden från Kommittén för partiellt arbetsföra: SOU 1947:44 (sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m.), SOU 1948:11 (förslag angående partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst), och SOU 1948:54 (särskilda åtgärder för partiellt arbetsföras sysselsättande m. m.).

MAN skriver I PRESSEN

600.000 lungor undersökas i Stockholm

om det går efter ritningarna för den stora skärmbildskampanj, som började i huvudstaden den 1 april.

Innan de 600.000 är undersökta beräknas 14—15 effektiva arbetsmånader ha gått. Undersökningarna är helt frivilliga, men man får hoppas, att stockholmarna skall visa lika stort intresse för denna aktion i folkhälsans tecken som på andra ställen i vårt land. I Sörmland har mer än 93 procent av befolkningen besökt skärmbildspatrullerna och i Eskilstuna kom man upp till 97 procent.

Svenska läkemedlet PAS är i ropet i Amerika

meddelar docent Paul Rudström från Uppsala i en intervju efter hemkomsten från en studieresa i USA. Vid de amerikanska universiteten pågår nu en intensiv forskning för att få fram ett fulländat medel mot tuberkulosen. Denna forskning har fått en ordentlig knuff framåt genom professor Jörgen Lehmanns upptäckt, berättar docent Rudström, som studerat kirurgi i USA under ett år vid bland annat den berömda Mayokliniken i Rochester.

Det har visat sig att PAS i kombination med t. ex. sterptomycin ger ett utmärkt resultat och på grundval av detta fortgår ett intensivt forskningsarbete.

Islands tbc-sjuka har miljonföretag

berättar konsulent Åke Widlund vid centraldispensären i Stockholm vid hemkomsten från en studieresa till Island. Den rena sjukvården sköter staten, men eftervården liksom kronikervården svarar de lungsjukas egen sammanslutning SIBS för.

I Reykjalundur, en och en halv mil från huvudstaden, har SIBS uppfört en anläggning för sjuka, som inte behöver vara på sjukhus men som inte kan arbeta ute i öppna marknaden. De på sjukhuset i det som allmänt kallas verkstäderna och som levereras färdiga varor över hela Island. Arbetsprestationen betalas efter marknadspris, och på hemmet betalar man för sin inackordering. Miljön är trivsam och modern.

Hela anläggningen kostade 6 miljoner kr., men förra året gav verkstäderna en vinst på 110.000 kr. Snart kommer också en verkstadsskola för 8 miljoner kr. att stå intill. Dessutom finns härute 14 småvillor för kroniskt tbc-sjuka, där dessa får vara i hemmiljö.

Sanatoriet är inget dödens väntrum

framhöll överläkare Håkan Larsén bl. a. i ett föredrag i samband med Kronobergs läns konvalescentförenings årsmöte.

Förhållandet mellan läkare och patient blir kanske inte alltid sådant, som det borde vara. Ofta är det inte så lätt för läkaren att få den kontakt med patienten, som vore önskvärd. Detta kan bero på många skäl. Många gånger beror det på att läkaren ej har tillräckligt med tid. I detta fall har läkaren på ett mindre sjukhus bättre möjligheter än den på ett större sjukhus med dess mera krävande arbetsuppgifter. Därför behövs det på de större sjukhusen kuratorer och arbetsterapeuter, som kan ägna sig åt den enskilde patienten, hans sociala problem, studier och dylikt. Sanatoriet får ej bli det "dödens väntrum", som någon har skrivit. På sanatoriet skall det råda ett glatt humör och vänlig stämning. Där skall finnas trivsel och gott kamratskap.

När tal, första gången stiftade närmare bekantskap med sanatorierna, reglerades patienternas liv i detalj med allehanda påbud och i synnerhet förbud. Han framhöll att ett vänligt påpekande, gärna humoristiskt, oftast är bättre än ett bryskt förbud. Läkaren måste dock härvid stå på förtrolig fot med patienten, och tal, sade att betydelsen av en timme i personlig samvaro med patienterna inte kan överskattas.

Ett sanatorium är dock en anstalt, och de som vistas där måste finna sig i att avstå från en viss del av sin frihet. Det är därför viktigt att alla, patienter och personal, bemödar sig om att bemöta varandra med vänlighet. Då kan även livet på ett sanatorium göras mera trivsamt.

Om de lungsjuka på arbetsmarknaden

skriver sekreteraren i De lungsjukas konvalescentförening i Karlstad, Ove Nord, att det är opsykologiskt, när man talar om att placera lungsjuka i arbete: "Vad vi vill ha sagt är det, att det nog måste klarare framhållas, att det inte är sjuka människor som skall beredas plats utan att det är f. d. sjuka och nu återställda människor det gäller. Lungsjuka människor skall inte ha något arbete, de skall — liksom andra sjuka — beredas vård på sjukhus och under tillräckligt lång tid, för att sedan, när sjukdomen är utläkt eller genom medicinsk behandling eller operativa ingrepp tvingad tillbaka — som f. d. sjuka genom samhällsinstitutionernas hjälp åter beredas plats i gemenskapen. Kort sagt — vi tror inte, att det går att få någon rätsida på problemet så länge man envisas att tala om att det är lungsjuka det gäller och inte f. d. sjuka som är återställda och för omgivningen fullkomligt ofarliga personer."

Till detta kan i korthet nämnas, att vår nu gällande tuberkulosförordning inte upptager någon gradering av sjukdomstillstånd. Sålunda heter det i lagens första paragraf: "Med tuberkulos förstås enligt denna förordning tuberkulos hos människa, dock icke kvarstående tecken av uppenbart läkt tuberkulos." När det gäller arbetsplacering under normala förhållanden sker väl denna i regel med utgångspunkt från läkarintyg. Att det många gånger råder okunnighet om "de lungsjuka" är ingen ny upptäckt, och man kan instämma med skribenten att behovet av klarare definitioner och framförallt en bättre medicinsk allmänbildning är stort. Här skall endast sägas, att skribenten satt fingret på ett mycket centralt och betydelsefullt problem.

SAGT OM FILMER.

Det är tyvärr mera sällan som svensk film inbjuder till eftertanke, i det fallet utgör just "Intill helvetets portar" ett beaktansvärt undantag. Vad jag för min del främst vänder mig emot är den tomhet och innehållslöshet, den flabbighet och råhet som med alltför sällsynta undantag präglade det mesta av senare tids både svenska och amerikanska filmproduktion.

(Signaturen R. P. i Ariel)

Om studier och läsning på sanatorierna

Debatten om den andliga värden vid våra tuberkulosjukhus fortsätter här med inlägg av fil. mag. Sven Vallmark. Han är norrlänning och känner till vad andlig isolering kan betyda, inte minst i den landsändan, "där det är särskilt långt mellan gårdarna" i mer än en bemärkelse.

Var finns de ändamålsenliga studielokalerna?, frågar författaren och berör samtidigt ett närliggande område, arbetsterapi. Många människor ha kanske ett starkare behov av att skapa något med sina händer än att läsa böcker, säger Vallmark och utvecklar en hel del friska synpunkter på vad man i korthet innefattar i begreppet andlig vård och stimulans.

Det är bra, att de andliga behoven på våra tuberkulosjukhus har tagits upp till debatt. Det är många problem av skiftande slag, som det här rör sig om, problem som tidigare har diskuterats mer än en gång men som alltjämt far väl av att tas fram till vädring.

Man finner ibland, att de andliga behovens tillgodoseende på sjukhusen på det hela taget likställes med att man sörjer för tillgången på litteratur. Finns det bara tillräckligt att läsa för patienterna, och är böckerna av någorlunda hygglig kvalitet, så är man ganska nöjd. Kan man till på köpet mobilisera några tior till studiecirklar och korrespondensstudier, ja, då är man mer än belåten. Riktigt så enkelt ligger det ändå inte till. Det är klart, att det är ett oavvisligt behov, att det på varje sjukvårdsinrättning, där folk skall vistas någon längre tid, måste finnas en någorlunda omfattande boksamling. Dr Lundquists skräckexempel i Status aprilnummer från den lilla sjukstugan i Norrland, styvbarnet bland riksdelarna, är kusligt nog. Tänk er, att ligga inspärrad ett par tre år på en liten tuberkulosjukstuga och allt som allt ha tillgång till ett 20-tal böcker, samtliga tryckta före 1900! Andligen stimulerande lär det näppeligen verka. Man blir i det sammanhanget litet fundersam, när man tänker på de stora bokinsamlingar, som under de sista åren satts i gång här i riket för militären och för utlandets läshungliga efterkrigsungdom, och så får veta, att det kan få stå så jämmerligt till med boktillgången här hemma för svårt sjuka människor, som är nödsakade att vistas i en liten tuberkulosjukstugas deprimerande atmosfär under årtal.

Men det räcker inte med att bara skaffa böcker, och det är ganska meningslöst att satsa pengar på fackbibliotek, studiecirklar och korrespondenskurser, om man inte på sjukhusen sörjer för att de patienter, som verkligen på allvar önskar studera, verkligen får möjlighet att driva studier. Därtill krävs först och främst ordentliga studielokaler. Och var finns de? Det går vanligen mycket dåligt att studera på en alltför ofta orolig och störningsfylld sjuksal. Och ändå är det nog sängliggarna, som har det bäst ställt. De har åtminstone sin säng att hålla sig till. Men uppegångaren! På sjuksalen kan han inte vistas. Där är det under största delen av året för kallt och dragigt och för övrigt på många sätt olämpligt att vara. Han brukar i stället vara hänvisad till någon korridorhörna eller någon unken avkrok, som är illa ägnad att vara studielokal. Sanningen är helt enkelt, att man från sjukhusledningens sida ofta inte på minsta sätt ordnat för studiemöjligheter. Man tycker att det är mycket trevligt och nyttigt för patienterna, att de studera, men man vårdar sig inte nämnvärt om att försöka ge dem erforderlig studiero.

Till avsaknaden av studieutrymmen kommer också bristen på

handledning. Det gäller naturligtvis först studier i inskränkare mening. Alltför många har fått erfara, att de snabba och lysande studieresultat, som annonsörer av alla slag utlovar, är mer än svåruppnådda. Den som saknar vana vid studier och dessutom inte har tillgång till studieledare tvingas ofta att missmodig ge upp. Han mister lätt förtroendet till sin egen förmåga. Och i stället för att skänka stimulans, ökad kringsyn och vidgade kunskaper lämnar det misslyckade studieförsöket nedslagenhet och mindervärdeskänslor efter sig.

Bristen på handledning gäller också läsning i största allmänhet. De kulturkritici med mer eller mindre lärdomsdoftande titlar på visitkortet, som så ofta ondgör sig över enkelt folks läsvanor, tycks många gånger inte ha en aning om den nedslående maktlöshet, som griper den folkskolebildade genomsnittsläsaren, när han ställes inför den förvirrande mångfalden i en modern bokhandel eller ett någorlunda stort bibliotek. Hela vår västerländska kultur är på väg att sprängas i ett disharmoniernas kaos, där ledmotiven är ytterligt svårfunna. Den nutida läsarens dilemma är verkligen mycket bekymmersamt. Var och hur skall han finna riktlinjer och handledning? Ren förströelseläsning är inte att förakta och till en tid kan den verka uppiggande och välgörande. Men i längden lämnar den en sandsmak i munnen och en deprimerande tomhet i sinnet. Den förmår inte att aktivera de uppbyggande och skapande krafter som skall skänka hälsa och livsmod.

Den verkligt svåra bristen i den andliga omvårdnaden — jag vill i varje fall hänföra frågan till det andliga området mer än det materiella — på våra tuberkulosjukhus är dock av annat slag. Det är bristen på en förnuftigt anpassad sysselsättnings-terapi. De flesta människor ägnar sig mindre väl för litterära eller mer eller mindre vetenskapliga studier. De har i stället ett så mycket starkare behov av att få skapa något med sina händer. Troligen gäller detta också flertalet s.k. intellektuella i vida högre grad, än man vanligen föreställer sig. Men här saknas så gott som varje spår av en ordnad handledning och lämpliga lokaler. En god och väl ledd sysselsättnings-terapi vore dock ett medel, som vida skulle överträffa allt vad läsfrämjande åtgärder heter i fråga om förmågan att vidmakthålla livsglädje, optimism och framtidstro. Jag är övertygad om att var och en som varit i tillfälle att under några år studera sanatorielivet inifrån är villig att ge mig rätt på denna punkt. När man ser den imponerande uppfinningsrikedom, skicklighet och energi, som patienterna ofta lägger ned för att på egen hand skapa sig en dylik terapi och ser den likgiltighet, slöhet och njugghet, med vilken dessa strävanden alltför ofta mötas, av dem som makten hava, då blir man ledsen.

Det är klart, att under årens lopp åtskilligt har gjorts av förstående sjukhuschefer för att underlätta studier, för att tillgodose behovet av litteratur och för att få igång en lämplig form av arbetsterapi inom sjukvårdsanstalterna. Men mycket återstår. Framför allt är behovet av skolad ledning stort. Lokalfrågan måste också lösas. Mänskligt att döma kommer det att dröja ett bra tag än, innan sanatorierna blivit överflödiga. Effektivare uppspårningsmetoder och en allmän tendens hos sjukdomen att uppträda i mer godartade former kommer dock antagligen att leda därhän, att ett allt större antal patienter kommer att gå omkring och "må bra". Därigenom kommer också behovet av en förnuftigt ordnad sysselsättnings-terapi i form av studier eller manuella arbeten att bli allt känbarare.

Sysselsättning för de partiellt arbetsföra

Förslag till åtgärder i utredningskommitténs slutbetänkande

Av förste byråinspektör Nils Ström

Som tidigare meddelats i Status har den statliga kommittén för partiellt arbetsföra slutfört sitt uppdrag. Vi ha tidigare i specialartiklar berört vissa avsnitt av utredningsarbetet. En sammanfattande översikt om olika förslag, skriven av förste byråinspektör Nils Ström, som varit kommitténs chefsekreterare, införes här med fortsättning och avslutning i juninumret.

Kommittén för partiellt arbetsföra har nu slutfört sitt utredningsuppdrag. Dess slutbetänkande, som avhandlar särskilda åtgärder för partiellt arbetsföras sysselsättning, har helt nyligen avlämnats till socialministern. Resultatet av kommitténs utredning har publicerats efter hand, och kommittén har tidigare avlämnat fyra större tryckta betänkanden samt två mindre stencilerade utredningar, vartill komma tvenne fristående tryckta bilagor.

Den ena av de stencilerade utredningarna handlade om arbetsvården för i militärtjänst skadade och den andra om behovet av industrihem eller omskolnings- och träningsanstalter för från fängelser och anstalter permitterade och försöksutskrivna personer m. fl. Av de egentliga betänkandena avhandlade det första frågan om effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra; det andra yrkesvägledning och yrkesutbildning; det tredje, som avgavs gemensamt med statens sjukhusutredning av år 1943, sysselsättnings- och arbetsterapins införande på sjukhus och våranstalter och det fjärde förslag angående de partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. Det nu avlämnade betänkandet (SOU 1948:54) behandlar frågan om de partiellt arbetsföras sysselsättning överhuvud taget.

I fråga om förslagens karaktär kan konstateras, att de tre första betänkandena innehålla förslag rörande sådana allmänt uppbyggda åtgärder, som syfta till att åstadkomma en förbättring av de partiellt arbetsföras möjligheter att hävda sig i konkurrensen om arbetstillfällen, medan de två sista lämna förslag, avsedda att vidga och säkra de partiellt arbetsföras sysselsättning.

I det nu avlämnade betänkandet har kommittén tagit upp till diskussion frågan om införande av s. k. kvotlagstiftning, reserverande av eller företrädesrätt till vissa anställningar för partiellt arbetsföra, frågan om vissa bestämmelser i anställningsavtalen utgöra hinder för anställning, organiserandet av särskilda sysselsättningsformer för produktionssvaga samt förslag rörande näringshjälp. Vidare har kommittén behandlat frågorna om lämplig avvägning av bidrag och förmåner från socialförsäkring och socialvård under olika former av arbetsvård och sysselsättning samt behovet av en försäljningsorganisation för produkter, tillverkade av partiellt arbetsföra i skyddad verksamhet och hemarbete m. m.

Antalet partiellt arbetsföra och behov av åtgärder.

Genom en intensivundersökning, som verkställdes vid årsskiftet 1947/1948, har man kommit fram till att ca 60.000 partiellt arbetsföra i åldern 15—66 år vid nämnda tidpunkt voro i behov av någon form av arbetsvård, d. v. s. åtgärder av förberedande eller direkt natur för inlemmande i arbetslivet. Av dessa skulle ca 35.000 vara utan något slag av arbete, medan 25.000 redan skulle inneha arbete, ehuru arbetet ur olika synpunkter icke kunde anses tillfredsställande. Ca 20 procent voro vid tiden för undersökningen tillfälligt arbetsoförmögna — var-

Förste byråinspektör Nils Ström.

aktigt arbetsoförmögna eller fall med alltför osäker prognos medtogos icke i undersökningen. Den kvarstående helt outnyttjade arbetskraftsreserven kunde uppskattas till 24.000. Därtill kommer dock det betydande antal, som nu har otillfredsställande arbete men som rätt omplacerade med säkerhet skulle kunna göra en betydligt större arbetsinsats än för närvarande. I fråga om fördelningen på lämpliga åtgärder bedömdes 31,7 procent av samtliga kunna placeras direkt i arbete utan andra åtgärder, 4,9 procent behövde först arbetsträning och arbetsprövning, 12,2 procent behövde omskolning och yrkesutbildning, 14,7 procent kunde ifrågakomma endast till skyddad sysselsättning och 28,7 procent till hemarbete samt 4,4 procent voro i behov av näringshjälp. De övriga 3,4 procenten behövde först medicinsk vård av kortvarig karaktär eller utgjordes av fall, som redan voro föremål för åtgärder.

Är kvotlagstiftning lämplig och behövlig?

I några länder, däribland England, har man efter andra världskriget infört en lag, som stadgar, att varje arbetsgivare med ett visst antal anställda skall sysselsätta en viss procent registrerade partiellt arbetsföra. Kommittén har undersökt, huru införandet av en sådan lagstiftning skulle komma att verka i vårt land. Med samma normer som tillämpats i England, d. v. s. att endast arbetsgivare, som har 20 anställda, skulle falla under lagen, kommer man fram till att endast ca 19 procent av arbetsställen inom industrin och endast ca 3 procent inom handeln skulle beröras av en kvotlagstiftning. Genomsnittligt sett skulle knappast flera än 10 procent av samtliga arbetsställen komma att beröras av en dylik lag. Detta skulle innebära, att bördan av att sysselsätta produktionssvaga skulle åvila endast 1/10 av företagarna. Mot detta kan visserligen anföras, att det endast skulle komma att drabba de större arbetsgivarna, som även kunde antagas vara de mest bärkraftiga, men lämpligheten kan dock ifrågasättas.

Det här anförda skälet enbart har dock icke varit det avgörande för kommitténs ställningstagande till frågan om en kvotlagstiftning. Andra nackdelar äro förenade därmed, som vägt

tyngre. På grund av industrins ojämna geografiska fördelning samt dess varierande praktiska förutsättningar att absorbera partiellt arbetsföra skulle det ha blivit nödvändigt att laborera med en mängd specialkvoter för olika industrier och landsändar. Klienteletts sammansättning är icke heller detsamma i vårt land som exempelvis i England eller andra länder, som deltagit i kriget. Där har man haft att göra med krigsskadade, i regel yngre och företrädesvis fysiskt skadade personer, vilka enligt de erfarenheter man har från arbetsberedning i vårt land visat sig lättare att komma tillrätta med. Farhågor ha även framförts om att arbetsgivarna bland sina redan anställda skulle kunna vid ett ikraftträdande av en kvotlagstiftning leta upp och låta registrera tillräckligt många, som redan vore att betrakta såsom partiellt arbetsföra, för att fylla kvoten. En kvot skulle således kunna bli verkningslös i många företag, för så vitt den icke sattes mycket hög. En registrering och särbehandling av de partiellt arbetsföra skulle åstadkomma en icke önskvärd prickning av dessa i förhållande till andra samhällsmedlemmar. Införandet av en kvotlagstiftning skulle med nödvändighet fordra en total registrering av de partiellt arbetsföra, vilket bleve en arbetskrävande administrativ uppgift, som i och för sig måste bli mycket betungande. Härtill kommer en vittgående kontroll i olika avseenden.

Fördelarna med en sådan lagstiftning torde närmast vara det skydd mot otillbörligt avskedande, som en dylik lag ger, därigenom att en arbetsgivare ålägges hålla sin kvot. Kommittén har vid sina överväganden av lämpligheten att införa en kvotlagstiftning funnit, att den icke kan förordas en sådan för vårt land i nuvarande goda arbetsmarknadsläge. Den har även funnit, att alltför många skäl tala emot en sådan lagstiftning. I första hand böra alla krafter inriktas på att bygga upp en effektiv arbetsvårdsorganisation, som arbetar med sikte på att åstadkomma bästa möjliga arbetsplacering av de partiellt arbetsföra efter frivilliga överenskommelser. Skulle det visa sig, att tillfredsställande resultat icke kunna nås på denna väg, får frågan upptagas till nytt övervägande.

Reserverande av och företrädesrätt till viss yrkesverksamhet.

I en del länder ha vissa i lag angivna yrken reserverats helt för partiellt arbetsföra. Kommittén har varit inriktad på att det skulle vara till fördel, om man kunde finna arbetsområden eller sektorer av arbetslivet, där de partiellt arbetsföra kunde vara skyddade från konkurrens av fullarbetskraften. Kraven i olika avseenden inom en del av de yrken, som i utlandet vanligen reserverats för partiellt arbetsföra, ha undersökts. Denna undersökning har givit till resultat, att kommittén icke funnit några yrken, som utan vidare skulle kunna schematiseras och förklaras lämpliga för partiellt arbetsföra i allmänhet. Arbetsuppgifterna på till namnet lika befattningar äro av så varierande natur, att en noggrann individuell prövning av de arbetssökandes kvalifikationer under alla förhållanden ändock måste ske, innan en arbetsplacering kan komma till stånd.

Med de erfarenheter och det material, som stått till buds som underlag för ett ställningstagande, har kommittén icke kunnat förordas något yrke eller någon bestämd sysselsättning såsom särskilt lämpad att reservera åt partiellt arbetsföra i allmänhet eller åt någon speciell grupp bland dessa. Kommittén har ansett, att det bör uppdragas åt arbetsmarknadsstyrelsen att i egenskap av arbetsvårdsorgan med utnyttjande av de erfarenheter, som kunna samlas genom yrkesväglednings- och arbetsberedningsverksamheten, så småningom söka komma fram med uppslag och förslag i detta avseende.

Vad beträffar företrädesrätt till viss yrkesverksamhet har kommittén förordat, att partiellt arbetsföra, som besitta för uppgifterna erforderliga kvalifikationer, böra äga företrädesrätt till kioskhandel, tillfällig försäljningsverksamhet, tillstånd till tobaksförsäljning etc. I fråga om en del andra sysselsättningar, som i utlandet vanligtvis förbehållits partiellt arbetsföra, såsom vakter vid offentliga byggnader o. dyl., har kommittén ansett, att

det bör ankomma på arbetsvårdsorganet att närmare undersöka, vilka befattningar som kunna anses särskilt lämpade för partiellt arbetsföra, och att söka träffa överenskommelse med vederbörande arbetsgivare om att platserna böra tillsättas med lämpliga partiellt arbetsföra sökande.

Vilka hinder möta vid sökandet av anställning?

Kommittén har diskuterat några av de hinder, som möta de partiellt arbetsföra vid sökande av anställning. Företagaren betraktar icke den partiella eller produktionssvaga arbetskraften på samma sätt i en högkonjunktur som i en lågkonjunktur. I tider av arbetskraftsbrist, då det gäller att besätta alla i ett företag tillgängliga arbetsplatser för att hålla produktionen uppe och då lönsamheten är god för allt företagande, bortse många från de extra kostnader och besvär, som det vållar att sysselsätta produktionssvag arbetskraft. Vid vikande konjunktur åter utgallras ineffektiva och oekonomiska arbetsenheter. Företagaren vill i ett sådant läge ha en rörlig, flyttbar och anpassbar arbetarstab, som lätt kan sättas in i nya förhållanden vid en omläggning av produktionen. Företagarens värdering av den utbudna arbetskraften bestämmes sålunda med nuvarande lönesystem, som kan betecknas som tämligen stelt, i huvudsak av konjunkturen.

Kommittén har förordat, att de i vissa anställningsavtal fixerade maximinedsättningsgränserna för lönen skola borttagas. Ett slopande därav skulle enligt kommitténs mening vara ägnat att främja de partiellt arbetsföras möjligheter att vinna anställning.

Bland andra anställningshinder kunna nämnas kravet på friskintyg i samband med antagandet i anställning, vilken är förenad med sociala förmåner. De partiellt arbetsföra böra, då så anses nödvändigt, anställas på sådana villkor dels att de undantagas från sociala förmåner, i regel rätten till pension — åtminstone under en karenstid — dels att företagen för personer, vilkas hälsotillstånd icke medger inträde i en pensionskassa, för frivillig statlig pensionsförsäkring till pensionsstyrelsen inbetala samma avgifter, som skulle ha erlagts till pensionskassan. För täckande av försäkring enligt nämnda form kräves intet friskbetyg.

I syfte att kompensera det bristande skydd mot avsked av partiellt arbetsföra i oproportionerligt stor utsträckning vid en vikande konjunktur, som avsaknaden av en kvotlagstiftning innebär, har kommittén hemställt hos arbetsmarknadens parter, att huvudavtalets bestämmelser om turordningen vid avskedande och permittering kompletteras med en bestämmelse om att hänsyn jämväl skall tagas till av "personliga arbetshinder betingade särskilda svårigheter att erhålla annan anställning".

Arbetskamraternas inställning kan ofta utgöra hinder för en partiellt arbetsföra att erhålla eller behålla en anställning. Detta gäller framför allt i fall, där smittorädsla eller mistänksamhet kan göra arbetet outhärdligt, vilket ofta drabbar lungsjuka, psykiskt sjuka och socialt belastade. Även vid försök till omplacering av partiellt arbetsföra till s.k. "lindrigare" och mera passande arbetsuppgifter inom samma företag kunna arbetskamraterna lägga hinder i vägen.

Halvskyddad sysselsättning för produktionssvaga.

Sysselsättande av personer, som icke kunna göra en fullgod arbetsinsats, är ur företagarens synpunkt förenat med kostnader, som ofta göra honom obenägen att anställa sådana personer. Även om ackordslön betalas, måste man räkna med att arbetsgivaren får kostnader, som han icke utan vidare vill åtaga sig, såsom ökad arbetsledning, sämre utnyttjad maskinkapacitet etc. Å andra sidan innebär sysselsättandet av partiellt arbetsföra i anslutning till ordinarie produktionsföretag så många fördelar framför en av det allmänna helt bedriven verksamhet, att detta på allt sätt bör uppmuntras. Kommittén har föreslagit, att arbetsgivarna uppmuntras att inrätta särskilda avdelningar vid ordinarie produktionsföretag, där "produktionssvaga" skulle sys-

selsättas. Statsbidrag skall utgå till företagare, som anordna dylik s. k. halvskyddad sysselsättning.

Statsbidraget till den halvskyddade verksamheten föreslås i huvudsak få formen av understöd till företagare, som upprätta särskilda avdelningar, vilka enbart sysselsätta partiellt arbetsföra med undernormal prestationsförmåga. I förekommande fall skall bidrag även kunna utgå till företagare, som åtager sig sysselställande av enstaka produktionssvaga, vilka placeras i den ordinarie driften tillsammans med fullarbetskraft. I båda fallen skall som villkor gälla, att företagaren vidtagit sådana anordningar för de partiellt arbetsföras sysselsättning, som varit förenade med särskilda kostnader, samt att den partiellt arbetsföra, som placeras på arbetsuppgiften eller i den särskilda avdelningen, icke kan efter normal lärotid fullgöra en normal arbetsprestation i den för honom bäst lämpade arbetsuppgiften.

Arbetsmarknadsstyrelsen skall ha i uppdrag att genom förhandlingar med lämpliga företagare söka få till stånd dylik halvskyddad verksamhet samt bemyndigas lämna statsbidrag till sådana företagare. Ett förslagsanslag på 100.000 kronor bör för ändamålet ställas till styrelsens förfogande under ett första budgetår.

Skyddad verksamhet för uteslutande partiellt arbetsföra.

Även om man genom anordnandet av halvskyddad verksamhet kan tänkas i någon grad ordna sysselsättningsproblemet för de produktionssvaga, står det klart, att betydande insatser måste krävas av det allmänna för vissa partiellt arbetsföras sysselsättning. Det torde därför bli nödvändigt, att det allmänna själv bedriver verksamhet, s. k. helskyddad verksamhet, i vilken endast partiellt arbetsföra sysselsätts.

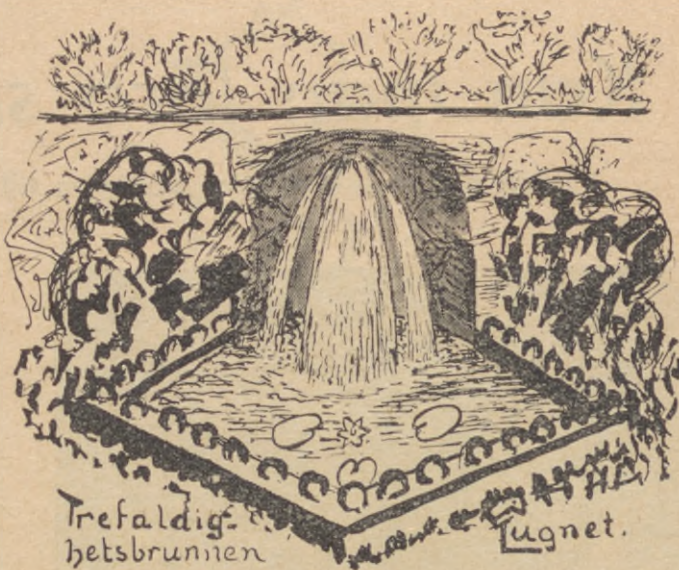
Skyddad verksamhet skall i regel drivas av landsting eller andra kommuner samt av stiftelser och enskilda organisationer eller föreningar, som arbeta med social och ideell inriktning samt i icke vinstgivande syfte. Den skyddade verksamheten skall bedrivas i sysselsättning åt icke konkurrensduglig arbetskraft. Sådana som bedömas ha varaktigt mindre arbetsförmåga än ca 1/4 av den normala, böra dock icke ifrågakomma. Smittoförande lungsjuka böra sysselsättas i särskilda företag.

En egen av konjunkturerna opåverkbar produktion bör planeras, även om arbetsuppgifter i nuvarande läge i första hand böra tagas från industrin.

För ledningen av ett helskyddat företag skall finnas en styrelse på förslagsvis sju personer, i vilken skola finnas representer för resp. huvudmans förvaltning, arbetsmarknaden parter, socialvården, länsarbetsnämnden, den medicinska sakkunskapen samt de partiellt arbetsföras organisationer. Läkare skall finnas knuten till verksamheten. Statsbidrag föreslås utgå med 50 procent till föreståndare och arbetsledares löner, samt till vid företagen anställd läkare ett arvode, dock högst 2.400 kr. per år. Ett förslagsanslag under ett första budgetår på 300.000 kr. skall ställas till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande, vilken myndighet skall vara tillsynsmyndighet för den skyddade verksamheten.

Kommittén föreslår, att de av arbetsmarknadsstyrelsen bedrivna arkivarbetena i större utsträckning än hittills öppnas för partiellt arbetsföra. En friare lönesättning bör införas i fråga om arkivarbetena, vilken bättre kan anpassas efter vederbörandes arbetsprestation.

Vår på Lugnet

W. H. Larsén

Se hur valtmet i bassängen, speglar himlens mjuka hängen.

Känn hur växter-na på marken, Ge en vårlig doft åt parken!

Hör hur kärligt ekorn smackar. Och hur ivrigt siskan hackar.
Hör hur skogens fåglar kvittra. Lyss till syrsans spröda cittra.

Vindens sus i stolta furen, Sjunger hymnen om naturen.
Lugnet ter sig som en hägring, Av den stora fridens fägring.

Akta skogen, vårda parken, Gläds åt blommorna på marken!
Tacka för allt skönt i livet, För allt gott som är oss givet!

Från överläkare Håkan Larsén på Lugnets sanatorium ha vi erhållit denna vårliga visa med tillhörande teckning. Teckningen föreställer en vattenkonst, som skall få namnet Trefaldighetsbrunnen. Man bygger och förbättrar på Lugnet.

Praktiskt taget allt skall ändras, moderniseras och renoveras. Här skall bli nya fritidsutrymmen för patienterna: slöjdsal, bibliotek, studierum, föreläsningssal, ny affärslokal m. m. För att inte tala om nya undersöknings- och behandlingslokaler.

Vi tacka för den vårliga hälsningen och hoppas, att samma byggglädje skall framträda även i andra landsändar — inte minst när det gäller studierum, bibliotek, föreläsningssal m. m. Vi hänvisa bl. a. till vad Sven Vallmark på annan plats i detta nummer har att säga.

I Sverige har hittills omkring 3/4 miljon personer vaccinerats mot tuberkulos. I Norge är enligt en nyligen antagen lag Calmettevaccination obligatorisk, i Danmark och Finland bedrivs liksom hos oss massvaccination i mycket stor skala. Vi har i vårt land icke behövt göra Calmettevaccinationen obligatorisk. Allmänheten har härvidlag liksom beträffande skärmbildsundersökningarna visat ett

glädjande stort intresse för saken och därigenom kraftigt medverkat till tuberkulosens bekämpande. Det förhåller sig nämligen alldeles säkert så som ett i den finska vaccinationskampanjen lanserat uttryck säger: "Ingen har tagit skada av Calmettevaccination, men tusenden har dött, därför att de ej blivit vaccinerade".

(Doktor John Lundquist i Vecko-Journalen.)

Kan man lära sig förstå musik?

Sång och musik öppnar portarna till gemenskap och stärker livsglädjen

Bara för några år sedan var själva ordet folklig musikbildning ganska otänkbart. Att lära folk förstå musik — hur skulle det se ut? Musik är ju något som bara de "musikaliska" förstår! Man är född till att förstå musik eller född till att inte förstå den. Sedan dess har det till fullo bevisats, hur felaktig den synen är. De små grupper som för några år sedan inom t. ex. ABF försökte lära sig "förstå" den värdefullare, "tyngre" musiken, har nu vuxit till att omfatta 20.000 människor som med liv och lust spelar, sjunger eller "bara" lyssnar. De flesta av dessa är troligen inte några "musikbegåvningar" i den gamla bemärkelsen. Ytterst få torde höra till den lilla grupp som man förr kallade "de musikaliska". Det är tvärtom "vanliga människor", som av en händelse råkat upptäcka att t. ex. Mozarts musik är både lätt att förstå och vacker att lyssna till, ja till och med att den kan le och gråta, fast på sitt sätt naturligtvis, och på ett sådant vis att den som förstår det känner sig berikad. De har upptäckt, att musik inte är till för ett litet fåtal människor, utan för *människan*, alltså för *alla* människor, och att det bara är i *sättet* att umgås med musik som det skiljer sig.

De har upptäckt falskheten i en gammal föreställning: att konsten överhuvud taget, och kanske speciellt musiken, förutsätter någon slags specialbegåvning för att kunna "förstås". Tanken är inte bara orättvis och odemokratisk, vilket är all-

varligt nog. Den har dessutom medfört en snedvridning av målsättningen för det musikaliska folkbildningsarbetet. Man har på grund av denna snedvridning skapat metoder, som svarat mot föreställningen om den utpräglade begåvningsmonopol på musikupplevelse. Metoderna har passat för denna begåvnings-typ. Men då frågan om även de "normalbegåvades" utvecklings-möjligheter togs upp från folkbildningshåll, lämnades folkbildningen i sticket av den traditionella musikpedagogiken. När de gamla metoderna inte längre gav resultat, gav man alltihop på båten. "Musikförståelse kan inte läras", hette det.

Därv tvetsamheten — t. o. m. misstänksamheten — mot folkbildningsarbetets musikaliska målsättning: *musiken åt alla!* Nu har man emellertid i allt vidare kretsar accepterat tanken att musikförståelse är något som kan läras ut — om man använder de rätta metoderna. Naturligtvis inte på samma sätt som man lär multiplikationstabellen, där det bara gäller att plugga in vissa formler; — man tror visserligen det på sina håll fortfarande — musik är ju en konst som i högsta grad förutsätter personlig inlevelse, den befriande erfarenheten av något klarare, djupare, större, än en själv. Upplevelsens egentliga innehåll kan därför inte skildras i ord. Musikens "mening" kommer väl alltid att förbli oåtkomlig för tankens analys. Kanske kan man komma den lite närmare in på livet än nu, men länge får man säkerligen nöja sig med etiketter som "befrielse", "frihet", "längtan", "salighet".

Det är dock vägen — eller vägarna — till denna upplevelse som måste stakas ut, för att därpå vandras i den takt det passar var och en. Och därvidlag behöver man inte röra sig med svävande termer. Ett konkret exempel: en enkel melodi som t. ex. "Fjäriln vingad syns på Haga" består av en rad små avsnitt, skilda åt av en kort paus, ett ögonblick där ingenting händer. Den första pausen kommer efter "Haga". Efter en kort stund inträffar en liknande paus, nu efter "dun". Med jämna mellanrum kommer pauserna igen, allt eftersom stycket flyter vidare. Det är som om musiken stannar av och drar efter andan. Just det — musikstycket andas! Sjunger man "Vi går över daggstänkta berg", märker man att vissa ord har fått en extra tyngd. Betoningen hörs förresten redan när man läser versen: *Vi gå över daggstänkta berg*, fallera. Den känns så starkt, att man skulle vilja röra sig i takt med den. Fötterna skulle då sättas i marken vid dessa tyngdpunkter. Det är inte så långt mellan dessa betoningar, att liknelsen med andningen ligger särskilt nära. Snarare kommer man att tänka på en puls, som dunkar. Musiken har också en puls! Vi finner alltså livets primäraste egenskaper i musiken. I själva verket är den ett stycke liv, framställt genom toner och klanger — och psykologiskt sett skapas den i vårt eget öra och vår fantasi! Redan denna första insikt — så enkel! — är av grundläggande betydelse för vårt umgänge med musiken. Alla människor kan göra denna iakttagelse, om situationerna bara en enda gång klarlägges.

Att koncentrerat lyssna till vad som händer i även det enklaste lilla stycke, är ett steg på vägen mot musikförståelse. Iakttagelserna blir mer och mer invecklade, när man börjar förstå och uppfatta melodiernas rörelser, klangernas och rytmernas mening och formernas logik. Men samtidigt som stoffet växer,

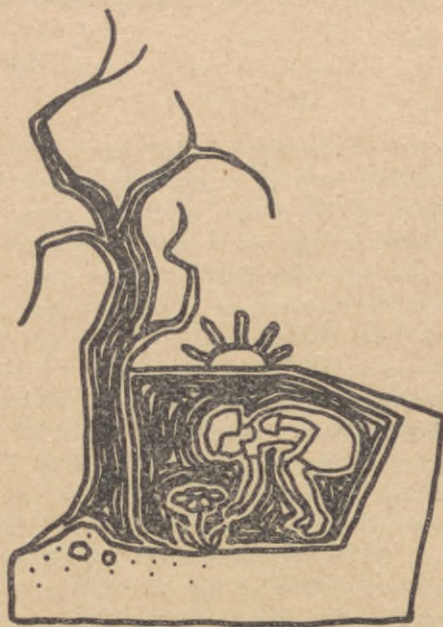
blir förmågan att "följa med" större. Snart kan lyssnaren göra långa utflykter i tonernas rike. Kanhända utsträcks studierna till att omfatta även historien om de musikaliska formerna och om de människor som skapat dem; kanhända lockar också specialområden som harmonilära, formlära och dylikt till studier. Allt detta kan ge honom rikare möjligheter att förstå, värdera och uppleva — om studierna tar sikte på *detta* och inte på ett torrt pluggande för pluggandets egen skull.

Här har nämnts några specialämnen inom musikteorin. Man skulle kunna räkna upp ytterligare några, alla av betydelse för "musikförståelsen". Det är emellertid onödigt. Dels skulle det kunna verka avskräckande. "Jaså, måste man plugga så där oerhört, innan musikens hemligheter uppdragas?" Dels förutsätter "musikförståelse" inte mer än de elementära kunskaper som ovan berörs; resten talar musiken — om den är god — själv om! Man får nämligen inte glömma att musiken är känslans och fantasins konst framför alla andra konstarter. Känslorna kontrolleras visserligen av vårt tänkande och får väl i viss mån sitt utlopp i intellektuellt kontrollerbara förnimmelser, men när det gäller musiken finns ingenting för tanken att "hålla sig till". Inte ens "ja" eller "nej", "svart" eller vitt, kan uttryckas i musik så att alla förstår det. Musikens *känslolnehåll* kommer därför att hos de flesta ge den största behållningen. Tonerna kommer några att känna sig sorgsna där andra känner sig glada. Hos några intresserar den musikaliska spänningsutvecklingen, "puls" och "andningen", mest. Hos andra är det de olika stämmornas spel eller klangfärgernas skiftningar som fångslar och utgör musikens skönaste värde. Här är fältet absolut fritt för fantasin, och måste så förbli. Utbildningens uppgift är endast att visa vägar som för fram till den slags "musikförståelse" som bäst svarar mot individens eget kynne.

Den närmaste vägen brukar för många gå över deltagande i studiecirklar, där sång eller musicerande på olika instrument står i förgrunden. Det är "att lära genom att göra". I den mån en kunnig lärare finns, är den vägen alltid att rekommendera. Resultaten behöver inte alls bli konstnärliga i den snäva, yrkesmässiga betydelsen. Huvudsaken är att det blir en upplevelse för den som spelar och sjunger! En annan, lika framkomlig och för många mera lämplig väg är lyssnarcirkeln, där man utan eget utövande lär sig "förstå" musiken, dess byggnad och livsformer.

Vid varje studium i sådant musiklyssnande är musiken själv naturligtvis ett oundgängligt inslag. Har man inte tillgång till "levande" musik kan radion och grammmofonen stå till tjänst. Särskilt är grammmofonen att rekommendera, inte minst på grund av grammmofonskivans villighet att i det oändliga avslöja sina hemligheter för lyssnaren. Till varje grammmofonanläggning bör höra en god uppsättning skivor. Det är svårt att köpa skivor, då man dels inte vet vilka stycken som i längden ger den största behållningen, dels är oviss vilka inspelningar som är de bästa. Som allmänt råd vill man fästa uppmärksamheten vid att sådana skivor, som man tror sig lära sig mest av, i första hand bör förekomma. Beträffande inspelningens kvalitet behöver understrykas, att ett stort dirigentnamn inte alltid betyder en förstklassig inspelning, liksom inte heller alltid en dyr skiva är bättre än en prisbillig.

För intresserade av lyssnarkurser i anslutning till grammmofonskivor kan rekommenderas Herbert Rosenbergs lilla, enkla nybörjarbok 'Find melodin' (på danska, väntas snart på svenska), samt de något fylligare 'Beethovens symfonier' (Rabe), 'Romaniska symfonier' (Wallin) och 'Symfoniboken' (Törnblom), vilka tämligen ingående beskriver ett stort antal symfonier. Vidare kan nämnas 'Från visa till symfoni' (Bengtsson), 'Konsten att förstå musik' (Rosenberg) samt det lilla häftet 'Att höra musik' (Törnblom). Till 'Konsten att förstå musik' har ABF gett ut en studieplan, där anvisningar ges för den som vill studera boken parallellt med övningar i sång eller musik.

G. 47.

Den eviga kärleken

*Jag var barn och liten
i kvinnornas värld,
örfilades av hårda fingrar,
sparkades av träskorna,
jagades som en ful ankunge
över köksgolvet.*

*Fläsket fräste, vaggorna knarrade,
någon sjöng med förpinad röst
sånger om guld och bränt glas.
Med kinderna strimmiga av gråt
klämdes jag mellan kvinnornas
svällande höfter.*

*Men ingen ondska nådde
drömmens sköra blommor
under de svullna ögonlocken.
Genom mörkret växte hjärtats
visshet om evig kärlek.*

ESTER SJÖBLOM.

MAGGIE WIBOM, keramiker och skulptris med världsrykte

Av Anders W. Mölleryd

Den 12 mars i år invigdes i Folkets hus i Gävle vårt lands förmodligen största fondvägg av glaserade keramikplattor. Väggen, som består av 148 plattor, mäter fyra gånger sex meter. Dekoren i väggen berättar om en epok i arbetarrörelsens historia i Gävle, den föreställer Kata Dahlström ute i fria naturen bland blad och blommor omgiven av en grupp unga kvinnor och deras lekande barn. Händelsen som här förevigats var upptakten till bildandet av den första kvinnoklubben i Gävle.

Konstverket heter "Ungdom tar vid" och människan bakom det heter Maggie Wibom. Från början till slut har hon skapat det i sin keramikateljé på Östermalm i Stockholm. I två och ett halvt år har hon hållit på med det, samtidigt som hon hållit igång sin rörelse. Det är en sammanslutning för kvinnor i Gävle som anförtrott henne uppdraget. Först har plattorna formats till på hennes verkstad, sedan har de bränts och därefter har hon dekorerat dem. Den som är aldrig så lite insatt i keramiskt arbete förstår vilken påpasslighet dekoreringsarbetet fordrat. De lösningar som lägges på en platta förändrar helt sina färger under bränningen. Ugnens temperatur kan åstadkomma oväntade färgnyanser för att inte säga färgplumpar.

Väggen i Gävle är inte den enda i sin art som Maggie Wibom skapat. I Enköpings stadshotell har hon ett liknande arbete fast mindre.

Maggie Wibom är född i Gävle. En gång i tiden arbetade hon på olika porslins- och keramikfabriker i hemtrakten. Hon hade

utbildat sig till skulptris och målarinna och hon satt som konstnärlig ledare. I sitt jobb hade hon det väl ordnat ekonomiskt, men den väldiga skaparkraft och idériakedom, som hon bar inombords, fick inget svängrum. Fabrikerna gjorde långa serier av sina produkter och det var som om de härigenom förlorat sitt liv och blev tråkiga.

Maggie Wibom sökte och erhöll stipendier. Dessa gav henne möjlighet att studera i utlandet. Under en lång studieresa besökte hon Danmark, Tyskland, Österrike, Ungern och Frankrike.

Vid hemkomsten tog hon sin chans och etablerade sin egen keramikverkstad vid Grev Turegatan 9 på Östermalm. Hon monterade upp sin drejskiva och sina brännugnar i en källare i en gammal malmgård från 1500-talet. Hon kom inte riktigt igång förrän andra världskriget bröt ut och störde hennes arbete. En hel del finare utländska råmaterial, särskilt ingredienser till glasyrerna, försvann från marknaden. Det blev en hel del extra besvär att av tillgängliga inhemska råvaror experimentera fram nytt. Hon red gladeligt genom krisen och nådde högre och högre inom sitt fack, hon blev känd vidare och vidare. Tidvis har hon haft tio anställda på sin verkstad.

Det är en sensation att besöka hennes ateljé och arbetslokaler. Särskilt imponerade blir vi i hennes utställningslokal i anslutning till verkstaden. Här trängs massor av keramikpjäser på hyllorna, vaser, urnor, fat, skålar. Den ena har läckrare färg och form än den andra. I sin samling har Maggie Wibom mer än tusen modeller, alla olika. Vi lägger märke till en blåklintsbå dekor, som dominerar bland hennes pjäser. Ja, det är Maggie Wiboms karaktärsfärg. Den kallas för Wibomblått i keramik-kretsar. Hon har lanserat den och gjort den känd. Man fattar inte att av den obetydliga gråblå leran, som en ishavsfloed en gång i forntiden slammade upp vid ett ishav, ska under intryck av en hjärna kunna förvandlas till så graciösa och läckra ting. Det fordrar naturligtvis fantasi både ifråga om form och färg.

Maggie Wibom kläcker ut sina keramiska idéer vid sidan om det löpande, hårda arbetet att hålla rörelsen uppe. Merendels sker det under nätterna, när hon vaktar sina brännugnar. När hon sitter där ensam i sin verkstad. Under dagen då telefonen ringer och kunderna köpslår blir det inte så mycket tid över till funderingar. Vid bränning ska keramikpjäserna vara i ugnen ungefär ett helt dygn och under hela tiden bör de ha tillsyn. Varannan dag bränner man i hennes verkstad. Ibland kan Wiboms arbetsdag töjas ut till 20 timmar. Hon får ha sitt arbete som sin hobby, uppger hon. Hon går aldrig på muséer och utställningar för att få idéer till nya saker, nej, de uppstår av sig själv i hennes hjärna. Hon undviker till och med att gå på utställningar därför att hon är rädd att ta intryck.

Själv har hon deltagit i eller ensamt svarat för en lång rad utställningar både inom- och utomlands och med hjälp av dem byggt upp sin berömmelse. Barcelona var den första plats där hon visade sina verk. Sedan deltog hon i en utställning i Stock-

Maggie Wibom är känd både som keramiker och som skulptris.

Drejningen är som trolleri. Drejaren slänger en klick lera på drejskivan, lägger sina händer över den och innan man vet ordet av har det trollats fram en vas med eleganta former.

holm år 1930. Vid världsutställningen i London 1931 var hon med. Och i Florens följande år.

Hon hade sitt genombrott på Röhska muséet i Göteborg 1944. Här var hon ensam om lokalens 600 kvadratmeter och hon kunde fritt placera de 700 originalpjäser hon tagit med sig. På grund av den väldiga publiktillströmningen måste utställningen förlängas mer än en månad. Medan utställningen pågick fick den framgångsrika keramikern bud från kung Gustav, som då bodde på Särö, att han ville gratulera henne till hennes framgång och höra henne berätta om sitt arbete. Maggie Wibom hade lite bryderi med hur hon skulle klä sig vid ett sådant tillfälle. Hon tog en krakelerad originalurna med som present. Då besöket var slut följde kungen henne glatt småpratande till trappavsatsen, nedanför vilken ett par pressfotografer naturligtvis fattat posto. De tycks vara allestädes närvarande. När de höjde sina kameror sa kungen:

"Nu tar dom benen, det blir benigt."

Samma år deltog Maggie Wibom i en utställning i Hälsingborg och året efter var en samling av hennes keramik i Reykjavik, där hon representerade Svenska slöjdföreningen. Denna utställning blev ånyo en stor framgång. Islänningarna köpte rubb och stubb av de utställda föremålen. Något extra besvär med hemtransporten behövdes alltså inte.

Och i Gävle, hemstaden, deltog hon naturligtvis i den stora utställningen 1946. Kronprinsen öppnade denna. Det berättas, att då han på sin rundvandring kommit till Wiboms avdelning, stannade han och inlät sig i ett djupgående keramiskt samtal med den idérika utställarinnan. Till slut fann sig uppvaktningen

föranlåten att påminna om att det var mer att se och att tiden var knapp till tågets avgång.

Maggie Wibom fick här ett annat tydligt belägg på att hon var uppskattad. Hon blev bestulen på en hel del av sina utställda saker. Tydligen ville man försäkra sig om gävledotterns skapelser.

På vintern deltog hon i en utställning i Syd-afrika. Vid den tiden råkade hon sitta på en biograf, fast det är inte ofta hon har tid att gå på bio, och njuta av journalfilmer. Rätt som det var riktade sig kameran mot en utställning, som höll på att öppnas av en svensk konsul och där en samling keramiksaker var i centrum. Det var hennes egna saker hon fick se att man beundrade på andra sidan jorden. Tjusigt!

Då man talar om Maggie Wibom får man inte glömma att nämna om hennes skulpterande, fast detta kommer vid sidan om hennes keramiska verksamhet. Lite varstans i landet finns det verk av henne. "Den första fisken" är en näpen barnskulptur som finns uppställd i Sandviken. "Lilla Eva" ingår som en detalj i en fontän i Hälsingborg, för att nämna ett par. Vidare har hon i lera förevigat storlöparen Gunder Hägg, Gävle stadsfullmäktiges ordförande N. S. Norling samt olympiasegraren Tore Sjöstrand.

Ett omfattande arbete ligger bakom en keramikpjäs. Först ska den gråblå leran — som en ishavsvlod en gång i tiden satte av i Skåne — bråkas så att den blir mjuk och smidig nästan som smör. Sen ska drejaren ta hand om den och med sina händer

Från dekorationsavdelningen. Maggie Wibom ger anvisningar om dekoren. Tidvis har hon haft tio anställda på sin ateljé.

Maggie Wibom med en ringa del av hennes keramikmodeller. I sin utställningshall har hon över 1.000 originalmodeller, alla skapade av hennes fantasi.

och den elektriskt drivna drejskivan forma en sak, som Maggie Wibom tänkt ut. Därefter ska de färdigdrejade sakerna torka i 14 dagars tid och så brännas i cirka 960 graders hetta. På de elektriska ugnarna kan man med spakar få fram rätt gradantal. Temperaturen ska stiga under tio timmar och sedan svalna

sakta under bortåt femton. Sakerna som var ljusgrå och läderartade när de sattes in blir under bränningen tegelröda och det skramlar när man tar i dem. De kallas nu för terrakotta. De har minskat ungefär tio procent i volym under vistelsen i ugnen.

Terrakottapjäserna glaseras och dekoreras nu. Flickor med konstnärsanslag lägger efter anvisningar från Maggie Wibom på olika figurer och färger. Bland blommor och blader hämtar hon vanligen motiv till sin dekor. Det lustiga med keramikdekoreringen är att de lösningar och bad man laborerar med helt ändrar färg under bränningen. Sålunda uppstår av en elefantgrå lösning den blåklintblåa färg som är Wiboms egenfärg. Och av ett ljusrött glasyrbad kan bli gråvita färger. Glasyrbränningen varar också ett dygn. Temperaturen är något högre än under första bränningen. Man vet inte resultatet förrän man öppnat ugnen. Under alltid lika stor spänning öppnas den fullproppade ugnen. Ett obetydligt fel kan förstöra en hel ugnskermik. En gång hade en skruv lossnat och hela bränningar blev förstörda. Tillverkningsvärdet av en ugn Wibomskeramik uppskattas till omkring 4.000 kr.

Medan man plockar ut de brända sakerna blir det hett som i en bastu i arbetslokalerna. Så gäller det att sälja. Det tycks inte välla några svårigheter. Från Amerika kommer ordena tätt, turister på besök köper och i de ledande affärerna i Stockholm och på flera ställen i landsorten säljes det mesta.

Framgången i sin konstnärliga gärning har inte skämt bort Maggie Wibom. Hon är lika enkel i sitt uppträdande som då hon började. Hon har under årens lopp fått god vana med journalister och pressfotografer. Skolklasser brukar även göra studiebesök i hennes verkstäder.

— I detta yrket blir man aldrig utlärd, framhåller hon. Man blir aldrig färdig. Man vill ständigt gå vidare. Man vill alltid experimentera fram nytt. Att skulptera är roligast, men det får komma i andra hand eftersom det är så tidsödande. Ansvar för keramikateljén måste gå i första hand och här måste man arbeta även om man inte är inspirerad.

Maggie Wibom och skulpturer av världsmästaren Gunder Hägg och olympiasegraren i 3.000 meter hinderlöpning, Tore Sjöstrand.

HARRY MARTINSSON

till Svenska Akademin

Inverkar valet på läsvanorna till förmån för den nyare litteraturen?

Harry Martinsson till akademien! Det var löpsedlarnas budskap till en morgonvandrare en grådisig vårvintermorgon. Och med detta märkliga budskap var det som den gråa slöjan över huvudstaden släppte igenom ett sakta mynnande från havet därutånför till gatans morgonhetsiga trafikstråk.

Det är havet, som ger mycket av sin musik i Harry Martinssons diktning, en ordkonst i prosa och lyrik, sedan länge beundrad av alla, som följt honom under de gångna åren från böckerna "Nässlorna blomma, Vägen ut, Resor utan mål" ända fram till den sista, "Vägen till klockrike". Sången i hans dikt ger sig själv i följande strofer ur dikten "Till en sjömansänka", en vemodsfylld musik i vågor och snäckors klockrena havsromantik.

Långt bortom vågor som vandrat och varit
blommar en trånadens brödfruktsgren,
långt bortom hav som han länge befarit
ser du mot Jupiters kopparsken.
Finare tyger än kinalinet
finns bortom polstjärnans ädelsten.

Längre och längre går minnets resa
nu när förlustens lavendel är din.
Evighetsblommornas snäckvita kalkar
lindrar du ännu i doftande lin.
Ande och själ går i hörselvillan
som genom snäckan blev din.

Harry Martinsson till Svenska Akademin blev också ett sällsynt populärt val. Där om vittna samstämmiga uttalanden från de mest skiftande iakttagare. Med detta val fick den pålitliga och äkta kedjan av 30-talsdiktare en skimrande kronjuvel till sin generation. Och till dessa diktares okonventionella skrå räkna vi sådana namn som Eyvind Johnson, Artur Lundkvist, Vilhelm Moberg, Jan Fridegård och Ivar Lo Johansson.

"Det är underligt, jag är ju en mycket enkel man, och det här hade jag naturligtvis aldrig tänkt mig från bör-

Författaren Harry Martinsson i typisk diktarställning framför sin skrivmaskin.

jan", var Martinssons egen kommentar till upphöjelsen. Detta uttalande är också mycket belysande för 30-talets diktargeneration. Dessa författare komma ofta från kroppsarbetet, från jorden, skogen och industrin. Deras utbildning är oftast deras egen kamp, och en folkhögskolekurs är i många fall den enda s. k. reglements-enliga undervisning de fått.

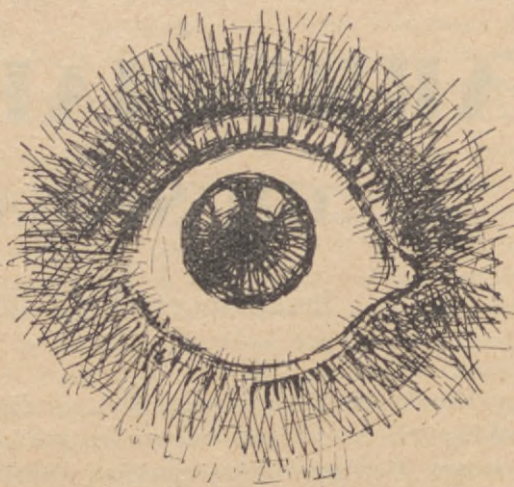
För oss, som växt upp med 30-talisen och känt dess strömningar under den mest mottagliga litterära perio-

Författaren med barn och fru i sitt eget "klockrike".

den i människans liv, är det en tillfredsställelse att se ett definitivt bevis på erkännande åt denna litteratur. Många som läser böcker ha väl sedan länge haft på känn, att mycket som skrivits under 30-talets brytningstid tillhör det oförstörbara i svensk litteratur. Nu kan man emellertid räkna med att Harry Martinssons och flera av hans gelikars verk kommer att hitta vägen till bokhyllor och läsare dit de annars kanske aldrig skulle ha kommit. Akademiens val kan med andra ord ha en viss inverkan på dem, som hittills byggt upp sitt litterära själsliv genom ensidigt traditionsbundna läsvanor. Sett ur sistnämnda synvinkel är valet av "sjömannen från de sju världshaven" ett stort plus. Vad som läses males sakta men säkert in i vårt kulturella liv. Och det är ett livsvillkor för kulturen, att förnyelsens vindar inte stängas ute. Svenska Akademin har nu öppnat ett fönster mot den s. k. proletärlitteraturens bakgård, och där kan man inte längre påstå, att bara "nässlorna blommar!"

Ting.

Sjungande ögon

*Ett ögonpar hörde jag sjunga
en glittrande glad duett.
Det var de gladaste ögon
av alla jag någonsin sett.*

*Jag såg . . . nej, jag hörde dem
sjunga
och sången var tinnild som våren.
Och dessa sjungande ögon
bar inga märken av åren.*

*Men plötsligt slog sången över
i en skärande disharmoni,
och ut ut två mörka pupiller
trängde ett smärtans skri.*

LEIF EDBERG.

Skyddad sysselsättning för partiellt arbetsföra i Sundsvall?

Frågan om att finna lämpliga arbetsuppgifter för partiellt arbetsföra behandlas i en artikel i Västerbottens Folkblad, där man bl. a. framhåller, att Norrland i hög grad saknar lämpliga industrier, såsom Asea i Västerås och L. M. Eriksson i Stockholm. Det bör dock finnas vissa möjligheter både för Västerbotten och Väster-norrland framhåller tidningen:

"I Sundsvall håller man på att starta en skyddad sysselsättning i samband med telegrafverket och f. n. är man sysselsatt med att utbilda arbetsledare för att ta hand om arbetskraften. För Västerbottens del hoppas man att sedan den ordinarie arbetsstyrkan i Robertsfors helt tagits i bruk även kunna placera partiellt arbetsföra där, då ASEA har visat intresse för den partiellt arbetsföra och har rätt mycket dylika vid sina verkstäder i Västerås.

— Skulle man tänka sig något speciellt fristående för Västerbottens del får man nog ta träet till hjälp. En leksakstillverkning vore något att fundera på och här skulle det finnas stora chanser för de partiellt arbetsföra."

SPADAR

Jag hade en vän som hade en sommarstuga. Jag sköt honom i går.

Det började med att min väns fryntliga nuna dök upp i vimlet, de klara blå ögonen såg på mig och munnen sa:

Säg John, begriper du dig inte på verktyg. Jag har för mig att du är rätt haj på sånt.

Haj och haj, sa jag anspråkslöst. Lite begriper man ju.

Kom ut till mig på söndag och ät en bit, sa min vän. Så kan du ju kasta ett öga på dom grejor jag har. Jag vet inte riktigt vilka jag ska bestämma mig för.

Och jag tackade min vän, rörd över hans omtanke och uppskattning och glad över att få komma ut på landet och äta lite god mat, primörer och sånt.

Originellt nog låg stugan nära buss-hållplatsen. Min vän var nere och mötte mig, frisk och strålande som han såg ut. Det är hälsosamt att bo på landet.

Så åt vi maten som hans hustru tillagat. Den var god. Ävenledes skänkte min vän

något att dricka, så där lagomt så att jag skulle komma i vänlig stämning.

Sedan satte han mig i en bekväm trädgårdsstol.

Nu ska du vilå dig lite, så tar vi en titt på verktygen sen, sa han.

Jag vilade, mådde gott.

Efter någon timma reste sig min vän.

Om vi skulle ta en titt på verktygen nu, sa han.

Det ska bli skoj, sa jag. Men det menade jag inte. Jag hade mycket hellre stannat kvar i stolen och solen. Men jag är ju så väluppfostrad.

Först tog min vän fram en spade.

Vad tror du om den här? sa han.

Tror...? Vad skulle jag tro. För mig verkade spaden som spadar mest. Sanningen att säga, så har jag aldrig riktigt begripit mig på spadar.

Tja... drog jag och kände på eggen. Jag kunde absolut inte upptäcka något märkvärdigt med spaden. Jag hade aldrig

förr sett något som liknat en vanlig spade i så hög grad.

Gräv! sa min vän. Gräv lite, så får du känna hur den ligger i handen.

Det var en god idé. Jag lät mig villigt ledas till potatislandet.

Jag grävde. Till en början spänstigt så att jorden rök om.

Du har kondition du, sa min vän.

Just det, sa jag och grävde vidare. Men spänstigheten avtog.

Puh! sa jag och stannade efter en stund. Jag hade grävt upp ett bra hörn av potatislandet.

Men du ska väl titta på dom andra också, sa min vän och gick bort mot verktygsskjulet. Han kom igen med en annan spade.

Vad tror du om den här då? Den är något brantare vinkel på, förklarade han.

Det är möjligt att det fanns en brant vinkel på spaden nänstans. Men den kunde då jag inte se. För mig föreföll spaden att vara tvillingbror till den förra.

Javisst, sa jag sakförståndigt. Det beror ju på vad den ska användas till...

Till potatislandet, fyllde min vän snabbt i. Till potatislandet. Jaha. Jag grävde ytterligare i potatislandet. Puh! Fast det skadar nog inte att få kröka ryggen ibland.

Jag grävde så långt jag orkade och försökte komma underfund vari skillnaden mellan spadarna låg. Men det föreföll att vara ett hopplöst företag. Var attan låg den brantare vinkeln!

Tjaaa...sa jag och försökte att göra min röst så stadig som möjligt.

Min vän tittade på mig.

Du! sa han plötsligt. Du ska få prova en med parabellumskär.

Han styrde åter sina steg mot verktygsskjulet. Efter ett ögonblick kom han tillbaka med den tredje spaden. Jag tittade på spaden, kände på eggen. Trillingen!

Parabellumskär...sa jag sakta och förstod för första gången i mitt liv vilket drama som utspelas när en nerslagen boxare väntar tills domaren räknat till nio.

Gräv! sa min vän. Då upptäckte jag något i hans ögon som jag inte riktigt tyckte om.

Men jag grävde. Nu var över halva potatislandet upprävt. Det gjorde ont i ryggen. Jag hade blåsor i händerna. Till slut orkade jag inte längre. Jag vacklade.

Nu räcker det ett tag, sa min vän och stödde mig för att inte falla. Nu ska det smaka gott med lite kaffe. Helfrida! ropade han. Har du kaffet klart.

Strax, svarade hans hustru inifrån huset. Efter en stund kom hon ut med kaffebrickan.

Men så duktig herr Svensson är! utropade hon. Över halva potatislandet!

Hehehe! Jonte han kan han, skrattade min vän.

Jag ryckte till. Det där skrattet! Det hade jag aldrig hört förr. Och hur kunde hans hustru förutsätta att jag grävt ensam?

Nå, det berodde väl på att jag var

trött. Det smakade i alla fall gott med kaffe.

Tror du inte att Jonte skulle vilja ha en napoleon, sa min vän till min hustru.

Napoleon! Jo jag tackar jag. Jag hade aldrig druckit napoleon, men jag hade hört att det skulle vara verkligt gott.

Min vän gick efter en flaska. Det måste vara tröttheten, tänkte jag när jag smuttat på konjaken. Eller också begriper jag mig inte på fin konjak. Jag hade aldrig förr druckit något som smakat så likt folkkonjak. Men det stod Napoleon på flaskan, så det var nog riktigt. I varje fall mädde jag gott av konjaken. Jag började åter känna mig vänligt stämd mot världen. Jag talade inte mycket. Det gjorde heller inte min vän eller hans hustru. Efteråt ser jag denna scen med helt andra ögon.

När vi slöt en stund och jag hade återhämtat mig något, sa min vän:

Om vi skulle ta och prova de andra spadarna!

Jag ryckte omärkligt till, men lät dock inte förstå något.

Det gör vi! sa jag så hurtigt jag för-

mädde och reste mig. Tackade för förplägnaden och styrde mina steg mot potatislandet.

Min vän hade tre spadar till. Det faktum, att han alltid bar tillbaka de använda spadarna och att jag således aldrig såg mer än två spadar åt gången reflekterade jag inte över då. Hur som helst. Den fjärde spaden var försedd med refflat trampstöd, påstod min vän. Fyrlingen. Jag kunde fortfarande inte se någon skillnad. Femlingen dök upp med nästan sömngångaraktigt säkerhet. När jag slutade med sjätte spaden — sexlingen, trots att min vän påstod att den var försedd med konisk jordavspridare — var potatislandet färdiggrävt. Jag undrade då, om det inte hade varit klokare att jag grävt mig en grav istället.

Nu var det tid för mig att åka hem. Min vän och hans hustru stödde mig vägen ner till bussen. När jag steg av bussen höll jag på att bli överkörd av en ledig taxi. Och så var jag snart hemma.

Hur natten förlöp ska jag inte berätta om här. Det är nog om jag säger, att det var med största svårighet som jag lyckades släpa mig fram till telefonen för att ringa efter doktorn.

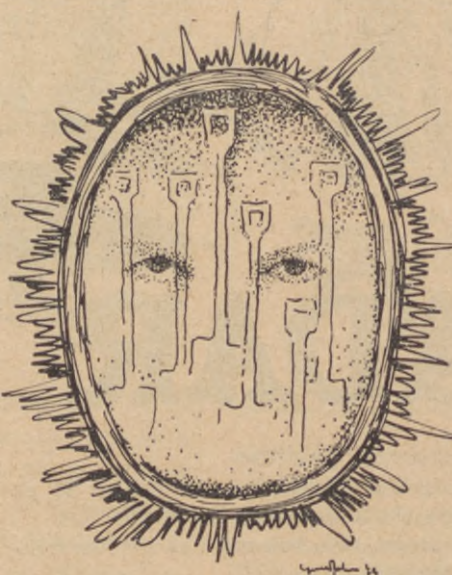
Doktorn undersökte mig och såg sedan allvarligt på mig.

En verkligt farlig överansträngning! sa han. Det blir att vila minst en månad.

Jag for till ett vilohem. Där råkade jag in i ett pokergång och förlorade därigenom hela min förmögenhet. Efter en månad var jag på väg hem med lyckligt återvunnen hälsa men utfattig. Den första jag mötte när jag stigit av tåget var — han som hade stugan.

Du! sa han och såg på mig med de små stickande elaka ögonen. Så roligt att få se dig igen. Var har du hållit hus hela tiden! Du! fortsatte han och den grymma munnen i det feta otäcka ansiktet förvreds till ett djävulskt grin. Du är visst rätt haj på gräsklippningsmaskiner. Skulle du inte kunna komma ut å...

Då sköt jag honom.

VÄRMEPANNOR

för KOKS, OLJA, KOL

AB SVENSKA STREBELVERKEN

V Ä S T E R V I K

Ensamförsäljare:

AB Gustavsbergs Fabriker, Stockholm

LEKSAKER

BARNVAGNAR

BARNSÄNGAR

BABYKLÄDER i rikt urval hos

Barnvagnscentrum

Tel. 315 85

Bråddgatan 19

Tel. 315 85

NORRKÖPING

VILSEN FÅGEL

av

TORSTEN BOHR

Jenny var just fyllda fjorton, när hon rymde hemifrån. Snön föll i virvlande vita flingor och drivade sig efter husväggarna. Det var i Stockholm. På kvällen. Längs gatorna strök hon. Som en strykrädd hund. Såg hon en polisuniform gömde hon sig undan i portarnas mörker eller smög in i tvärgatornas skugga.

Också snön låg som ett dansande moln och skylde. I lyktornas sken jagade tusentals flingor tafatt. Men gatljusen var farliga. Hon ökade stegen, när hon skulle förbi. Den röda schalen som hon virat i varv kring sin huttrande kropp var som ett varningsrop:

— Här är flickan som flytt, flickan som stulit.

Så kände hon det själv. Hon var förföljd av sina egna tankar. Bara av dem. Hur skulle hon kunna veta att fadern låg hemma och sov ruset av sig, att modern satt instängd i en garderob, att ingen brydde sig om var hon fanns. Hon trodde sig efterlyst i radio:

— Enligt det meddelade signalementet är den försvunna stor för sin ålder, fjorton år, ovanligt vacker, livlig, iklädd smutsgrön klänning, yllestrumpor, bruna kängor, osnörd, men upp till ombunda med ett snöre. I stället för kappa bör hon en röd schal. Hon är opålitlig, inte ett ord hon säger är sant. Hennes namn är Jenny. Eventuella upplysningar torde lämnas till närmaste polismyndighet.

Så trodde hon att man skulle säga. Hon jagade sig själv med sina fantasier. Vid TT-dags stod hon utanför ett kafé och lyssnade. Men innefrån kom bara ett otydligt mummel. Hon satte örat till fönsterrutan, men kunde inte uppsnappa ett ord. Just då träffade henne en snöboll och fick henne att besinningslöst springa därifrån. Utan att vända sig om. Hon hörde bara de grova, skrattande rösterna:

— Titta på den svarthåriga! Vad hon kutar!

Det kom snö i kängorna. Klänningstyget fladdrade nedanför schalen. Kring närmaste gathörn försvann hon. Kring nästa igen gick jakten. Jakten som inte var någon jakt. Ingen hade följt henne. Kaféet skulle snart stängas. Det var viktigare att hinna in i tid. Vad brydde man sig om den "lilla svarthåriga"? Hon hade fått sig en boll i nacken. Det räckte, det och hennes

skräck, hennes rasande flykt bland de fallande flingorna, hennes skrattretande, komiska flykt.

Jenny hade tagit en femkronorssedel från sin fröken i skolan. Hon var ensam inne i klassrummet en rast. Under katederns lock låg fröken portmonnä. Jenny hade öppnat den. Hon hade aldrig sett så mycket pengar förr. I ett inre fack låg sedlarna. Hur det kom sig att hon tog en ev dem, visste hon inte längre själv. Kanske berodde det på, att kamraterna hade retat henne för att hon inte hade några ordentliga skoremmer. Utan bara vanliga snören. Ett ögonblick hade hon tänkt, att den som hade så mycket pengar, skulle inte märka om en enda liten sedel var borta. När hon ångrade sig var det redan för sent. Hon var inte längre ensam i klassrummet, kunde inte stoppa tillbaka sedeln i portmonnän. Hon höjde på sitt pulpetblock och la in den mellan bladen i en bok. Sedan satt hon tyst och stilla. Precis som hon brukade. I skolan var hon aldrig livlig. Ju mindre hon märktes inför kamraterna, desto mer lämnade de henne i fred. Om hon ändå kunnat göra sig osynlig.

Fröken hade lagt portmonnän som lockbete. Genast som hon kom in i klassrummet, öppnade hon pulpetlocket och räknade igenom pengarna. Sedan satt hon tyst och stirrade ut över klassen. Hon visste redan vem som var den skyldige. Men hon låtsades ingenting. Inte med detsamma. I stället frågade hon dem en efter en:

— Stina, har du gjort det?

— Vad då gjort fröken?

— Du då, Lena?

— Jag har ingenting gjort.

— Kanske Jenny har någonting att berätta?

Jenny knep ihop läpparna och skakade på huvudet. Hon var illröd i ansiktet. Lärarinnan fortsatte hela klassen igenom.

— Har du...? Har du?

Hela tiden såg hon på Jenny. Flickan satt och tittade ner på sin pulpet. Händerna höll hon hårt knäppta i knäet. Alla i klassen satt så stilla, som om de hållit andan.

— Någon av er har stulit, sa lärarinnan, har tagit en sedel ur den här portmonnän. Jag tror jag vet vem som gjort det.

Jenny kände, att hon började skaka i kroppen, men hon såg inte upp eller sa någonting.

— Jag tänker anmäla den skyldige för barnvårdsnämnden.

Vad det innebar, visste Jenny sedan förut. Lärarinnan hade hotat henne med det en gång tidigare. Därför att hon kommit smutsig och okammad till skolan. Men den gången hade det inte blivit av. I stället hade hon blivit tvångstvättad av två av sina kamrater. I alla de övrigas närvaro.

— Är det ingen som tänker erkänna?

Ingen sa något.

När det blev rast gick Jenny tillsammans med de andra ut på skolgården. Hon gick för sig själv. Jag skall berätta hur allt gått till, tänkte hon. Men hon ville vara ensam med fröken, när hon gjorde det, hon ville inte att de andra skulle höra på. Rasten tog slut. Hon skyndade sig upp till klassrummet, kom dit först av alla. Jag lägger tillbaka sedeln, tänkte hon, då behöver jag aldrig berätta någonting. Men när hon öppnade boken fanns ingen sedel kvar. Hon skakade boken. Sedan bläddrade hon blad för blad. Hon har tagit den, tänkte hon, hon har tagit den. Fröken vet. Sedan reste hon sig från sin pulpet och gick ut i korridoren. Hon stod dold bland ytterkläderna, när lärarinnan gick förbi. Så fort hon kunde smög hon sig därifrån. Hela vägen hem sprang hon.

Fadern satt och drack pilsner, när hon kom. Han fäste sina rödsprängda ögon på henne.

— Vad du är tidig, sa han.

— Vi fick ledig, ljög hon, fröken skulle på kollegium.

— Jaså, sa han ointresserat. Men plötsligt tycktes han få liv.

— Få se på din kapp, sa han, ta av och ge hit!

Förvånat löd hon.

— Den duger bra, hörde hon honom säga.

— Vad då till?

Kappan var alldeles ny. Hyresgästerna i samma hus hade samlat ihop till den.

— Till en tia.

— Du får inte, skrek hon, jag har ju ingen annan.

— Äsch, sa han, jag skall ju inte sälja den, jag tar ut den i morgon igen.

— Du får inte, skrek hon förtvivlat, du har inga pengar i morgon heller. Har du någonsin tagit ut något från stampen?

— Nu håller du tyst, jag gör som jag vill. Du kan ta den röda schalen i stället, den har fått duga förr.

Han brydde sig inte om hennes tårar, tog bara kappan på armen och gick ut.

Det var då beslutet mognade hos henne, att hon skulle rymma. Hon hade tänkt det förr. Men hon hade bara rymt i tanken. Hon hade legat i sin säng och fantiserat om hur oroliga och ledsna alla skulle vara över att hon var försvunnen. Men hon hade inte återvänt, inte förrän efter många år. Och då var hon rik och...

Men nu! Nu stod det klar för henne, att hon verkligen måste ge sig iväg. Antagligen skulle lärarinnan komma hem till dem och berätta för föräldrarna vad hon hade gjort. Sedan skulle hon få stryk av fadern. Och barnvårdsnämnden skulle komma och ta henne. Hon såg sig om efter något hon kunde sätta på sig. Men det fanns ingenting mer än schalen. Och då virade hon den omkring sig.

Innan det blev mörkt ville hon inte ge sig ut på gatan. Därför smög hon upp på vinden och satt där och väntade. I flera timmar satt hon stilla och frös. Och hon nästa njöt av det.

Men nu sprang hon för sina inbillade förföljare, trodde att de var henne hack ihäl. Hon såg en port som var öppen. En sten låg i öppningen för att hindra låset att falla igen. Det var en stor port. Med en bred trappa som ledde upp till hissen. Hon såg den inte först. Inte förrän tändstickan blixtrade till framför henne och mannen som höll i den stod tätt bredvid. Hon hann se hans ansikte, innan stickan slocknade. Men hon kände ingen särskild rädsla för det, mera då för eldskenet som så hastigt hade överrumplat henne. Hon hörde stenen sparkas ut på gatan och låset, när det knäppte till och stängdes. Mannen trevade efter henne. Steg för steg smög hon sig undan. Då tände han det elektriska ljuset.

— Vad är du för en, sa han.

Hon svarade inte, sjönk bara ner på trappan och stirrade på honom.

— Har du ingenstans att ta vägen?

Hon skakade på huvudet.

— Och full av snö är du.

Hon satt och såg på hans stora svarta rock. På hans ludna pälsmössa. Hon kände att snön började smälta. Från håret dropade det i ansiktet, rann nerför halsen, innanför schalen och klänningen, ner mellan bröstet. Hon frös till. Han tog upp ett par glasögon och satte dem på sig.

— Bor du verkligen ingenstans?

— Långt härifrån, ljög hon.

— Det blir väl bäst du följer med upp.

Hans tonfall var vänligt. Hon orkade inte längre springa någonstans, gick med vart som helst. Bara hon slapp komma hem.

— Du måste ha något varmt på dig. Och i dig! Kom nu!

Han räckte henne handen för att dra henne upp från trappsteget. Men hon reste sig själv. I hissen tog han tag i hennes schal.

— Vad tusan har du på dig! Och genomblöt är du. Man kan ju vrida ur det här. Du skall få konjak. Ett stort glas. Så du inte blir förkyld. Har du druckit konjak någon gång?

— Ja.

Hon sa inte att hon första gången hade varit tre år. Fadern hade tvingat i henne ett dricksglas för att se vad hon kunde hitta på, när hon blev full. Men han hade blivit besviken. Sedan hon hade kräkt upp det mesta, hade hon somnat.

— Ja, här bor jag, stig på! Han höll upp dörren för henne. Sedan förde han henne till sitt sovrum.

— Klä av dig och kryp ner där!

Han pekade på en bred säng med höga gavlar.

— Jag ska leta reda på någonting du kan ta på dig. Och ta fram konjaken.

När han kom tillbaka, hade hon bara satt sig på en stol. Han hade inga kläder med, bara en flaska i handen, en flaska som

SISTA NATTEN

Gunnar har nyss dragit på sig skjortan efter ett dopp i det soluppvärmda havsvattnet. Nu sitter han på en sten och låter de små krusvågorna skölja sina fötter. Därute på havsvidden stretar en liten vitmålad ångbåt på en stor timmerfora. Det går sakta — den kryper fram.

Men åter kommer tankarna om honom själv. Nu var det i alla fall bestämt. I morgon skall han resa. Nu har han åren inne och är vuxen nog att ta vara på sig och sitt. Femton år är kanske inte så mycket, men är man storväxt som en sjutton- artonåring jämnar det ut sig. Mor hade nyligen gift om sig och därmed var han löst från försörjningsplikten, både mot henne och småsyskonen. Han hade fått den frihet han så ofta längtat efter och nu skulle han göra bruk av den. Bäst av allt var friheten att slippa bort från det tunga arbetet vid sägen. Han hatade sågverket med den bröd-

hungrika fångenskapen vid de slamrande och obevekligt malande maskinerna.

I går hade han varit och hämtat sluträkningen. Det blev trettiotvå kronor och några ören. Inte mycket, men på de pengarna borde han ändå klara sig tills han fick ett nytt arbete. I gränsstaden var det gott om den varan. Arbetet med den sju mil långa gränsbanan hade nyligen påbörjats och där behövdes folk, hade han både hört och läst om. Att bli rallare var något helt annat och bättre, än gå som sågverksarbetare. Arbetsförtjänsten var säkert också mycket bättre än på ett sågverk.

De båda sågverkens gälla sirener skär samtidigt genom eftermiddagens stillhet. Han får brått att leta rätt på de andra klädesplaggen. Han drar kvickt på sig byxorna och sticker in sina våta fötter i smärtingskorna och tar genvägen hem genom skogen.

När han sitter ensam vid köksbordet och låter tankarna fylla i de utnötta rumtorna i den slitna vaxduken, känner han att det ändå inte blir så lätt att resa i väg hemifrån som han tänkte sig nere vid havsstranden. Det är mycket han måste lämna och ingenting säger att han någonsin kommer att få igen det. Han ser bort mot den brunådrade kökssoffan där lille bror ligger.

— Undrar om han kommer att sakna honom mycket, viskar han för sig själv och känner en dov smärta i bröstet.

Mor kommer ut från kammaren med en hopvikt skjorta, som han skall byta med i morgonbitti.

— De är kanske bäst att du lägger dej. Du ska ju opp tidigt i morgon, säger hon och går tillbaka in i kammaren.

Gunnar börjar kläda av sig och kryper sedan ned i soffan till lille-bror. Han kvi-

inte alls såg ut som dem hon var van att se. Han tog ett glas från bordet bredvid sängen och hällde i.

— Drick nu! Och klä av dig sedan!

Så skrattade han till.

— Inte ska du vara blyg, sa han, du är ju bara en flickunge, inte ska du vara rädd för mig. Jag som är en sådan gammal farbror.

Han öppnade en garderobsdörr och tog fram en filt, som han la på sängen.

— Klär du inte av dig själv, gör jag det. Du kan inte sitta i de där sura plaggen, det förstår du väl själv. Du kommer att dra lunginflammation på dig.

Hans ton lät uppriktigt bekymrad. Han drog av henne schalen.

— Titta, sa han och vred den, så att det bildades en pöl på golvet.

Hon satt stilla med glaset i handen.

— Drick då! Det var en lustig en. Inte behöver du vara orolig.

Man blir inte full på så litet.

— Det här är inte konjak, sa hon bestämt.

Hon skrattade.

— Nog är det konjak alltid. Fast kanske litet finare vara än du är van vid. Smaka får du se!

Hon läppjade.

— Det smakar som mycket starkt vin eller hur?

Hon drack ur och gjorde en grimas. Men nästan genast började värmen komma till henne.

Han hade böjt knä framför henne och försökte ta av henne kängorna. Men knutarna i snörena omkring hade blivit genomvåta och gick inte att lösa upp. Han tog upp en kniv och skar av dem. Skorna slängde han bakom sig.

— Sådana små fötter, sa han, och alldeles röda av kylan, knöttriga, som hönsskinn. Har de små fötterna gått långt idag?

Och han såg upp mot hennes ansikte och log, som om han

ville låta henne förstå, att för honom var hon bara ett litet barn, som man på sin höjd jollrade med.

Men hon satt alldeles, som om hon inte hade hört vad han sagt. I smyg såg hon på honom. Och han såg inte elak ut, tyckte hon, fast han var gammal, säkert lika gammal som hennes far. Skulle hon få stanna här?

Då lyfte han upp henne och la henne på sängen.

— Vi måste få av den här våta klänningen, sa han, kors, har du ingenting under?

— En sådan liten barnakropp, fortsatte han och skakade på huvudet. Hans ögon kunde inte slita sig från hennes bröst. Han torkade sig i pannan. Sedan la han filten om henne.

— Litet kojak till, frågade han.

De drack båda två. Hon började känna sig sömning. Värmen liksom kröp in i henne och gjorde henne matt. Bara han är snäll, tänkte hon, bara han är snäll och jag får stanna.

Han släckte ljuset.

— Det är dags att lägga sig, sa han.

Hon hörde, att han började klä av sig.

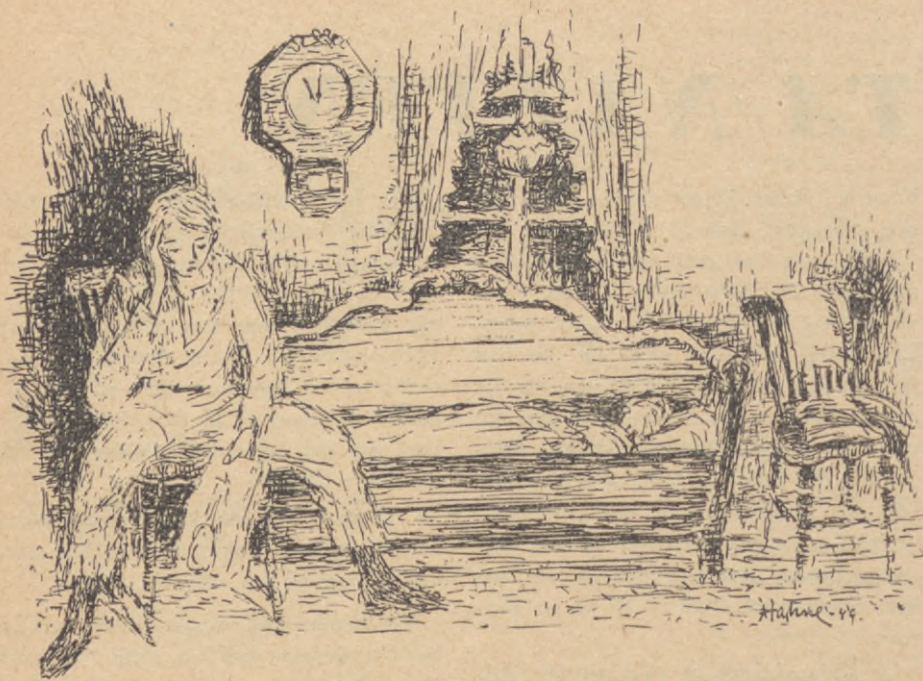
— Jag har bara en säng, sa han plötsligt i mörkret, vi får väl samsas i den, det gör väl inget? Jag är ju en sådan gammal, gammal farbror.

— Nej, skrek hon i plötslig ångest, nej, nej, jag vill inte, vill inte! Ni får inte, Nej, Snälla! Låt mig vara, låt mig...

Hennes snyftningar var det enda som hördes, hennes snyftningar och hans häftiga andedräkt, som liksom skar sönder tystnaden.

På morgonen körde han ut henne. Hon stod ensam på gatan med en hopskrynkad sedel i handen. Vart hon skulle ta vägen, visste hon inte. Hennes armar hängde slaka efter kroppen. Och huvudet höll hon sänkt.

Det hade slutat snöa. Hon hade lång väg hem. Innerst kände hon, att ingen hade brytt sig om att vara orolig för henne.

der till i sömnen, när Gunnar kilar sig ned mellan sängbalken och hans lilla hopkrupna kropp.

Han har svårt att somna. Tankarna vandrar fram och tillbaka i hans huvud. Stannar ibland och frågar „går vidare och kommer åter.

— Det blir kanske vackert väder i morron också, säger han halvhögt för de envisa tankarnas skull och ser bort mot gardinspringan i fönstret. Därute går den bleka sommarnatten. Han drar täcket över bröstet och sluter ögonen i ett försök att sova.

Men bakom den grå uthuslängan står två kullstjälpta lådor. Bottnarna tjänstgör som tak och framtill finns en mindre utsågad öppning försedd med spjälgaller. Den ena lådan är tom, men i den andra hoppar en fången kråkunge. Det är Gunnars tama kråkunge. Så trodde han även om den andra, när han en dag lyfte på lådan och lät den komma ut för att äta ur hans öppna hand. Den var hungrig och nappade åt sig några brödsmlur. Men med ens blev den mätt och tog några lätta skutt från honom. Hon lockade på den, men den tycktes inte höra det. Han steg upp, tog några steg emot den med sin utsträckta hand och då skedde det. Den tama kråkungen gjorde ett par flaxande slag med sina vingar och plötsligt bar dem och den flög upp och satte sig på en gren i tallen bakom spjälstaketet.

Gunnar följde efter. Klättrade över staketet och lockade och lockade. Men kråkungen bara tittade på honom ifrån sin gren, som om alla hans lockningar inte angick henne. Han smyger sig närmare och närmare trädstammen. Han är van att klättra i träd. Det gjorde han också när han skattade kråkboet på den-

na unge. Den sitter lugnt kvar ända tills han slår handen i den grova trädgrenen, då gör den en lätt dykning och flyger in mot skogen.

Han hasar sig snabbt ned efter stammen och följer springande efter in mot skogen. Nu är det hennes tur att locka honom. Den flyger ett stycke och slår sig ned på en annan gren. Han följer småspringande efter, men när han är några få steg från trädet den sitter i, flyger den till nästa.

Längre och längre lockas han in i den djupa skogen. Plötsligt snavar han och faller omkull och den försvinner bort mellan de skymmande trädstammarna.

Gunnar känner något vått i ögonvrån. Han kommer att sakna den och grannpojckarna kommer att skratta åt hans dumhet att släppa ut den ur lådan. Han borrar ned huvudet i lingonriset. Inte för sin dumhet att pröva hennes frihetsbegär och inte för grannpojckarnas skull, utan för att den flög bort sådär utan vidare. Den kunde ha ätit mera av de brödsmlur han bjöd den.

Gunnar slår upp ögonen och ser ännu en gång bort mot gardinspringan. Han har svårt att somna, men han måste. Han vänder sig försiktigt på sidan för lille brors skull. I morgon, tidigt reser han.

DEN RYSKE MÄSTAREN SMYSLOV

övertäckade vid tävlingen om världsmästerskapet genom att belägga andraplatsningen för bl.a. sådana storheter som Euwe, Keres och Reshevsky. I följande parti — vari han besegrar ex-världsmästaren Euwe — lämnas ut utmärkt prov på den unge ryssens stora spelskicklighet.

Grünfelds försvar.

Vit: Euwe.	Svart: Smyslov.
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	g7—g6
3. Sb1—c3	d7—d5
4. Sg1—f3	Lf8—g7
5. Dd1—b3	d5×c4
6. Db3×c4	0—0
7. e2—e4	Lc8—g4

En av de många överraskningarna på öppningsområdet i denna turnering. Euwes egen åsikt är att enda riktiga draget för svart i detta moment är 7.—, c6.

8. Lc1—c3 Sf6—d7

Inledningen till angreppet mot vits hängande centrum.

9. Dc4—b3 Sd7—b6

10. a2—a4 a7—a5

11. d4—d5 — —

Denna förr eller senare nödvändiga framryckning försvagar det vita centrumet, samtidigt vinner svarts löpare på g7 i effektivitet.

11. — — Lg4×f3

12. g2×f3 Dd8—d6

Skarpt spelat. Svart tar nu hand om initiativet.

13. Sc3—b5 Dd6—b4†

14. Db3×b4 a5×b4

15. Sb5×c7 Ta7×a4

16. Ta1—b1 — —

Ottillfredsställande är även 16. T×a4, S×a4. 17. b3 efter 17.—, Sc3. Det är märkvärdigt hur en spelöppningskännare som Euwe redan efter så få drag tvingats över på defensiven.

16. — — Sb6—d7

17. Sc7—b5 Tf8—c8

18. Lf1—e2 b4—b3

Schack

Redigerad av

E. LUNDIN

och

G. SKARP

Samma drag hade följt om vit spelat 18. Sd4 ty efter 18.—, b3. 19. S×b3 hade följt 19.—, Tb4. 20. Sd2, T×b2 med utmärkt spel för svart.

19. Sb5—a3 — —

Vit söker genom ett bondeoffer befria sitt spel.

19. — —

Lg7×b2

20. Tb1×b2

Ta4×a3

21. Ke1—d2

Sb8—a6

22. Th1—b1

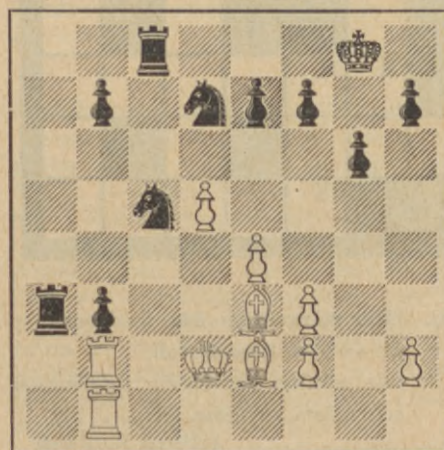
Sa6—c5

23. Le3—d4 — —

Ex-världsmästaren försummar här det befriande 23. Lb4. Om då 23.—, Se5 så 24. Ke2. Efter texdraget får han finna sig i att bli regelrätt utspelad av sin briljant spelande unge motståndare.

Ställning efter 23. Le3—d4.

Svart: Smyslov.

Vit: Euwe.

23. — — e7—e5!

24. d5×e6 e. p. Sc5×e6

25. Ld4—e3 Sd7—c5

26. Le3×c5 — —

Nu däremot duger ej 26. Lc4 vilket skulle besvarats med 26.—, S×e4†.

26. — — Se6×c5

27. Kd2—c3 Ta3—a4

28. Kc3—d2 Kg8—g7

29. Kd2—e3 — —

Den svarta bonden på b3 är alljämt tabu. På t.ex. 29. Ld1 kunde följa 29.—, Ta2. 30. Ke2, Tc—a8.

29. — — Tc8—d8

30. Tb1—c1 b7—b6

31. Le2—c4 Td8—a8

32. Le4—d5 — —

Ej 32. L×b3 för 32.—, Tb4 jämte Ta3.

32. — — Ta4—a2

33. Tc1—b1 Ta8—a4

34. Ke3—d2 — —

Nu strandar 34. L×b3 efter 34.—, T×b2. 35. T×b3 på 35.—, Ta3.

34. — — Ta4—d4†

35. Kd2—e2 — —

Eller 35. Kc3, Td3†. 36. Kb4, T×d5! 37. e×d5, Sd3† och svart vinner.

35. — — Sc5—a4!

36. Tb2×a2 b3×a2

37. Tb1—a1 — —

På 37. L×a2 finns den nätta vändningen 37. N, Sc3†. 38. Ke3, Ta4. 39. Lb3, Ta3. 40. Tb2, Sd1†.

37. — — Sa4—c3†

38. Ke2—e3 Td4—d1

Uppgivet.

AKTIEBOLAGET NYFORS JÄRNVAROR

Nyforsgatan 9, Eskilstuna

Tel. 319 31, 344 95

★

Välorterad Järnhandel

AB Figeholms Bruk Figeholm

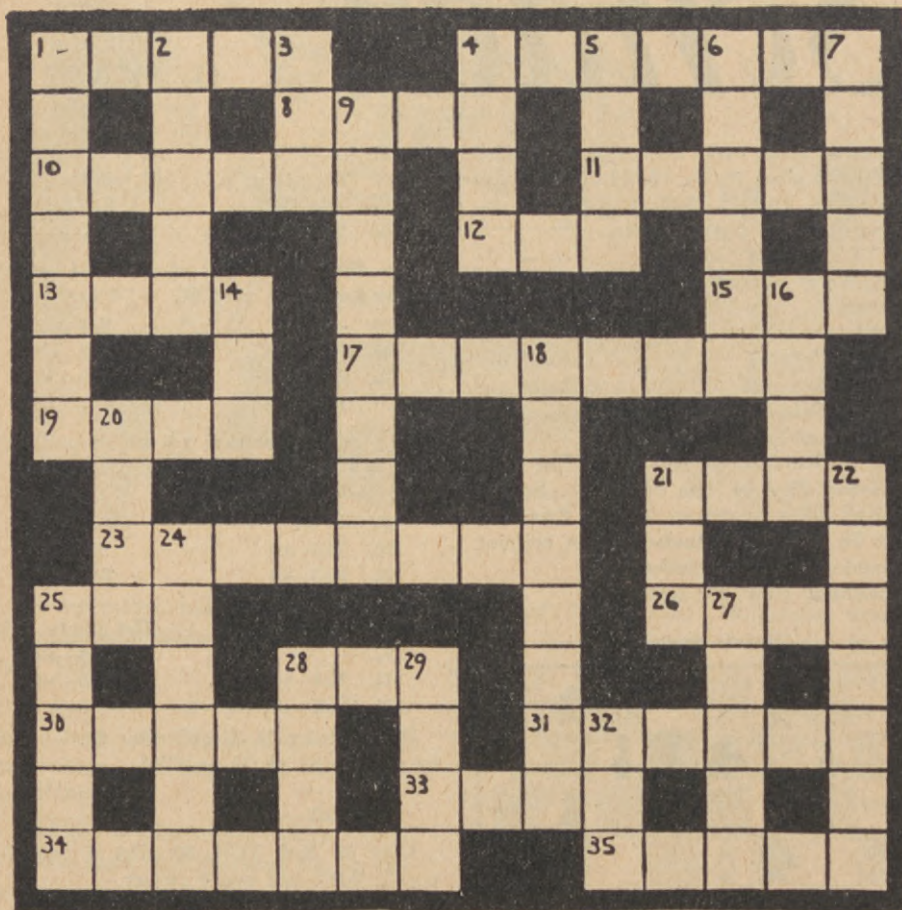
Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan

Jacquardkort — Registerkartong

Korsord Nr 5

VÅGRÄTA ORD.

1. En forna tiders bilman. (5)
4. Är man det, så känner man att man måste ge upp. (7)
8. Därom skrev Kant. (4)
10. En talande fågel det är kupongfri är den — — tär. (6)
11. Kan man ju inte tro att fröken Isa Kylberg är. (5)
12. Ömt betraktar hon sin skatt som ler vid barmens linning. (3)
13. Medeltiden har liknats vid en. (4)
15. En obehaglig överraskning för karln. (3)
17. — Det var längesen vi träffades sist. — Ja, med ränta på ränta är det 59 kr. jämnt. (8)
19. Har väl *Tage Erlander* ingen tanke på att göra. (4)
21. Hur är en toffelhjälte? (4)
23. Anden i flaskan. (8)
25. Kappätare. (3)

26. "Hur många har icke tendensen att axla en pösares roll, tills plötsligt den spörjs, insolvensen, och människovärdet blir —." (4)
(*Alfred Vestlund*)
28. Enda medlet vid vrickning. (3)
30. Dimma i huvet, skvalp i magen. (5)
31. Någon har sagt att de liknar gödsel: de gör ingen nytta om de inte sprides. (6)
33. En ranka som växer på träd. (4)
34. Schweizeri. (7)
35. Ett farbroderligt råd. (5)

LODRÄTA ORD.

1. Vårt umgänge. (7)
2. Penning och är det på restaurang. (5)
3. Göta kanal. (3)
4. Vitt och lätt och är varje svarta-börsaffär. (4)
5. Den som spar har alltid något —. (4)

6. Ett sätt att sjunga. (6)
7. Kon är en. (5)
9. Orsaken till att munnen ideligen går på somliga. (8)
14. "En borde inte sova, när natta faller på!
En borde si på stjärnerna... En borde vara —." (3)
(*Jeremias i Tröslösa*)
16. Bästa tänkbara placering. (4)
18. Med vilken rätt tog Johan III Erik XIV:s liv? (8)
20. När skönheten kom till byn. (4)
21. Otidig. (3)
22. Betyder mer för en modern målare än formen. (7)
24. Pengar. (6)
25. Ett klassiskt exempel på vad som menas med indicibevis lär vara när man finner småfisk i —. (5)
27. Hjärta och Aftonbladet. (5)
28. En nedslående företeelse. (4)
29. Kanske ett par bokrader. (4)
32. Kommer polisens radiobil med. (3)

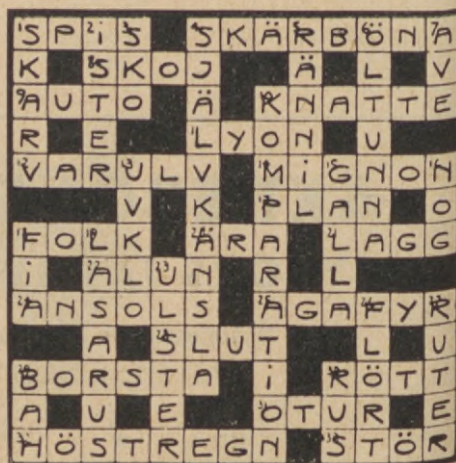
Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 5 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juni 1949.

För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 5". Glöm ej att ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i julinumret.

Lösning till korsord nr 3.

Pristagare blev: 1:sta pris kronor 10:—
K. E. Löfgren, Avd. 6 sal 8, Söderby Sjukhus, Uttran, 2:dra pris kronor 5:—
Dagny Engström, Hammarbygatan 3 B, Västerås.

Årsmöte i Blekinge

Konvalescentföreningen i Blekinge län höll i februari årsmöte i Ronneby med deltagare från hela länet. Mötet öppnades av ordf. fru Alva Bengtsson, som i sitt hälsningsanförande framhöll vikten av medlemmarnas samlade intresse kring reformarbetet för våra sociala förhållanden.

Till att leda dagens möte valdes sekr. Gösta Hansson. Revisions- och verksamhetsberättelse föredrogs och godkändes och styrelsen tillerkändes full ansvarsfrihet. Härefter vidtog val av styrelse.

Fru Alva Bengtsson omvaldes med aklamation till ordförande och Gösta Hansson blev åter sekreterare. Till kassör efter Ruben Nilsson, som avsåg sig återval, nyvaldes Gustav Andreasson, Karlskrona, och till övriga styrelseledamöter valdes hrr Georg Bremgård, Karlskrona, och Martin Fransson, Karlshamn. Hrr Ruben Nilsson och Axel Hansson, Karlskrona, valdes till revisorer.

Representanter till ABF:s studieledarekurser och den väntade kursen i sociala frågor å Bommersvik, utsågs. Sedan ett antal interna frågor behandlats, avslöts mötet av sittande ordf. som avtackade de avgående funktionärerna i styrelsen och föreningen och vände sig till de nyvalda med en förhoppning om gott och fruktbringande arbete för föreningens och de lungsjukas framgång.

Efter mötet samlades deltagarna till gemensamt och mycket uppskattat samkväm.

Gehå.

Centralorganisation för lungsjuka bildad i Östergötland

I närvaro av överläkare Ingemar Ståhle, repr. för De Lungsjukas Riksförbund samt de lungsjukas föreningar inom länet avhölls på Kolmårdssanatoriet den 5 febr. ett möte, varvid beslutades om bildandet av en Centralorganisation.

Organisationen fick namnet: Östergötlands läns centralorganisation för lungsjuka.

Den vid detta möte utsedda styrelsen avhöll söndagen den 10 febr. konstituerande sammanträde i Norrköping. Styrelsen fick därvid slutgiltigt följande sammanställning.

Ordf. Gustaf Carlsson, Linköping; v. ordf. Birger Hedin, Finspång; kassör Ingeborg Ahlm, Linköping; sekr. Paul Edborg, Kolmårdssanatoriet; v. sekr. Nils Östling; utan funktion Harald Roos och Isacsson, Norrköping.

Närmaste målet för den nya organisationen är att de inom länet verksamma föreningarna för lungsjuka skola söka få till stånd samarbete för att söka lösa de problem sjukdomen medför. Därvid hoppas styrelsen på ett gott samarbete med landsting och fattigvårdsstyrelser inom länet vid kommande framställningar om förbättrade levnadsvillkor för de partiellt arbetsföra.

Målillpatienter får nu fickpengar

Årsmöte med Kalmar Läns Centralorganisation för Lungsjuka har hållits på Målilla sanatorium under ordförandeskap av hr Thelmis Svensson, Västervik.

Av verksamhetsberättelsen framgår att organisationen ägnat stort intresse åt studie- och upplysningsverksamhet. Årsmötet beslöt att även under innevarande år ordna en socialvårdskurs på Målilla sanatorium, samt att på ett flertal platser inom länet ordna upplysningsmöten i medicinska och socialpolitiska frågor.

På inbjudan av centralorganisationen hölls i november en konferens mellan representanter för landstingen, länsarbetsnämnden, fattigvårdsförbundet och de lungsjukas organisationer, varvid beslöts att tillsätta en kommitté med ledamöter från berörda parter och med uppgift att verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning beträffande organiserandet av ett arbetsträningsinstitut för partiellt arbetsföra i Kalmar län samt tillsättandet av en heltidsanställd kurator vid Målilla sanatorium.

Centralorganisationen har hemställt till samtliga fattigvårdsstyrelser i länet om fickpengar till mindre bemedlade patienter, vilka vårdas å länets tuberkulosanstalter. Denna fråga kan anses löst på ett för de lungsjuka tillfredsställande sätt.

Under året har bildats en ny konvalescentförening i Oskarshamn.

Av styrelsen uppgjort förslag till arbetsplan för kommande verksamhetsår behandlades och godkändes. Den avgäen-

de styrelsen omvaldes enhälligt och består av: ordf. Carl Hellström, sekr. Sigvard Nordborg, kassör Einar Jonsson, övriga ledamöter: Thelmis Svensson och MPU:s ordförande. Till vice ordförande utsågs Sigfrid Celander.

Att representera centralorganisationen vid De Lungsjukas Riksförbunds förbundskongress valdes hr Thelmis Svensson. Till ledamot i "Samarbetskommittén för partiellt arbetsföra" valdes hr Carl Hellström. Till ledamot i länskommittén för utredning av de partiellt arbetsförs frågor i Kalmar län valdes hr Carl Hellström.

Årsmötet avslutades av ordf. med ett tack för visat intresse, och särskilt riktdes detta till överläkare Törnell.

Hög dödlighetsprocent i tuberkulos i Hamburg

En delegation av tyska läkare har nyligen besökt vårt land och därvid lämnat en del intressanta upplysningar om tuberkulosen i det krigshärjade Tyskland. Man ser i Tyskland ytterst allvarligt på situationen. Dödligheten har sedan 1938 stigit med 30 procent.

Hamburg intar dock särskilt gynnsam ställning i fråga om sjukdomens utbredning och vårdmöjligheter. Där pågår f. ö. nu en vaccinationskampanj. Smittovägen väljer nu mer och mer åt öster, vilket har sin orsak i flyktingtransporterna fram och tillbaka, dålig hygien, eländiga bostäder och upp till ett halvårs väntetid på en sanatorieplats, vilket bidragit till att försämra statistiken. Svårigheterna är naturligtvis enorma, berättar läkarna. Personalfrågan är inte så akut som sängplatser, ligghallar och framför allt bristen på sänglinne m. m.

För övrigt kan man gott säga — och det mycket tack vare den nordiska insatsen — att calmettevaccineringen blivit populärare i Hamburg. Två svenska grupper arbetar där för närvarande. För ett tjugotal år sedan hände en olycka i Lübeck i samband med calmettevaccineringen genom en förväxling av rören. Av hundratio felbehandlade dog 70 och sedan dess har calmettevaccineringen varit synnerligen impopulär bland tyskarna. Detta motstånd har nu mer och mer undanröjts. 85 procent av studenterna har blivit undersökta och 15 procent därav vaccinerade. Samtliga skolpliktiga barn blir vid inträdet undersökta, och det har visat sig att upp till 30 procent reagerat positivt. Överhuvud taget har tuberkulosmittan ryckt in i tidigare åldrar än vad som förr varit fallet. Dödlighetssiffran tog under de första 10 månaderna 1948 enorma proportioner. Statistiken visar 100 fall med dödlig utgång, alltså 8,5 på 10,000 invånare, vilket innebär en ökning med 30 procent sedan 1938.

De tyska läkarna är medicinalrådet Rolf Schwarke, samt doktorerna Annemarie Rinck, Jutta von Gottberg, Else Bojek, Jan Müller och Erich Ludwig.

BODEN

Britta Nilssons
FINBAGERI & CAFÉ

Kungsgatan 10, BODEN. Telefon 2598
Rymliga och trevliga lokaler

Beställn. emottagas
Begravningsarrangeras

I 19:ns DAMFRISERING

(Inneh. Inga-Mari Hemling)

Rekommenderas

Tel. 1769 BODEN Tel. 1769

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN****AB BREDIN & C:O — KINNA**

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

Aktiebolaget**Marks Jacquardväveri**

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbeltyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

MEKANISKA VERKSTADEN AUTO
Olofsholmsg. 16. Tel. 116 05, 124 02, 151 02

BIL-RESERVDELAR
REPARATIONER
BÄRNINGAR

J. A. JOHANSSONS EFTR.

Claes W. Andersson

Glasmästeri, Glassliperi & Inramn.-affär
Tel. 104 92 Lilla Brogat. 4 Tel. 104 92
BORÅS

FOLKETS HUS CONDITORIET

SKENE Tel. 401 98

Beställningar av

Tårter — Krokaner — Efterrätter

Servering av gott kaffe o. goda kakor

Hjelms Bil AB.

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGSLÄN****Kinna Wäveri****Bröderna Nilsson****FÖR DET MODERNA HEMMET**

Gör ett besök på vår utställning! Där kommer Ni alldeles säkert att få en hel mängd goda uppslag för Ert hems möblering.

SKENE MÖBELAFFÄR

Telefon 401 27

BETALD ANNONSPLATS

ESKILSTUNA**P. LINDAHL'S BOKHANDEL**

Kungsgatan 10 Tel. 310 40
ESKILSTUNA

Stor sortering i allt vad till branschen hörer.

EN PÄLS

från våra ateljéer kännetecknas av en säker, förfinad stil och omsorgstullaste utförande. Pälsvaror i detalj och engros, kvalitetsvaror till låga priser.

Tracht's

PÄLSATELJÉ

Nyforsgatan 3 D - Tel. 360 69 - Eskilstuna

GÄVLE

NYBYGGNADER, OMBYGGNADER
och husbyggnadsreparationer
utföras förmånligt

PRAKTISKA BYGGNADS AB

Drottninggat. 56 - Tel. 2968, 3969
Införda kostnadsförslag

BETALD ANNONSPLATS

GYNNA

Status annonsörer

**JÖNKÖPING
med omnejd****June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

BETALD ANNONSPLATS

KALMAR**BRÖDERNA MAGNUSSON
SMIDESVERKSTAD**

Tel. 84 HOSSMO Tel. 84

Utför alla slags smides- och reparationsarbeten. Gas- och elsvetsningsrep. Hovslageri. Värmelednings- och sanitära reparationer.

BETALD ANNONSPLATS

LULEÅ**GARNAFFÄREN HÄRVAN**

Storgat. 43, Luleå - Tel. 3770

Stor sortering av dam- o. barnkläder i trikä. Strumpor, garner m.m.

Kvalitetsvaror till billigaste priser!

BRUNNSBORRNINGAR

utföres av

Borrförman H. BJURSTEN

Box 524 - L u l e å - Tel. 3191

NORRKÖPING**GUMMICENTRALEN**

Stockholmsvägen 22-26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.
Försäljning av nya ringar.

NORRKÖPING

KNUTHAGBERG
Fabriksaktiebolag
Norrköping

TILLVERKAR FINARE KVALITÉER av HERRTYGER

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI
Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

MORANNAS

HEMBAGERI & KAFFESTUGA

Hospitalsgatan 23 — Norrköping
Telefon 222 66.

Beställningar mottagas tacksamt!

NYKÖPING**N. J:s LIVSMEDEL**

— allt i matvaror på ett ställe, speci-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013 Borgaregatan 12

A-B Fotoramar

REKOMMENDERAS
Hemgårdsvägen 8

Tel. 2466 NYKÖPING Tel. 2466

KAPPCENTRUM

Specialaffär för Kappor och Klänningar
Brunngatan 29 - Tel. växel 1108,1478
NYKÖPING

SUNDSVALL med omnejd

AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17
Tel. 3311

Järnkonstruktioner och Smiden

för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP

avhåller å Bergsäckers Travbana Sundsvall, travtävlingar c:a 30 söndagar under Mars—Oktober 1949. Totalisator.

631 88 Pressrummet 630 61
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330

SÖDERTÄLJE

FLER och FLER
köper sina skor
hos oss.

SÖDRA SKO

Järnagatan 1 — Södertälje Södra
Tel. 317 72, 354 72, 335 94.

UMEA med omnejd

UMEA TEGELBRUK
Bäckström & Co.

Box 5, Umeå 1. Tel. kontoret 570 bruket 126

BETALD ANNONSPLATS

UPPSALA

A.-B. RÖRKOMPANIET
E. B. Widén

Vaksalagatan 27 - UPPSALA
Tel. 307 86, 347 86.

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 11 79.
Värme, Ventilations- och Sanitetsanläggningar samt Reparationer.

KUNGSÄNGENS
KEMISKA TVÄTT

Kungsängsgatan 23
Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

DAMER

gör ett besök hos

GRANDIN'S DAMFRISERING

Sysslomansgat. 23, Uppsala.
Telefon 420 30

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 34,000 ex.

VÄSTERVIK

ALLT ELEKTRISKT

hos

OLLE KINDQVIST

Bredgatan 13, tel. 1430.
VÄSTERVIK.

VÄSTERVIK

TJUST TRÄEXPORT A.-B.

köper och säljer alla slag av trävaror.

Tel. 813 & 1813.

VÄSTERÅS

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD
Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
Utför alla slags Binderier och Blomsterkorgar omsorgsfullt. Arstidens krukväxter och lösa blommor i stor sortering och till billiga priser.

ÖREBRO

Kapptyger, klänningstyger o. siden köpes billigast i Örebro

hos

A.-B. YLLE- & SIDENLAGRET

Fredsgatan 13 1½ tr.
Telefon: 184 29

VID BESÖK I ÖREBRO

REKOMMENDERAS

FENIX — FREDEN
TERRASSRESTAURANTEN

BERGSLAGENS ALLM.

RESTAURANTAKTIEBOLAG.

Födelsedags-, namnsdags- och
LYSNINGS-PRESENTER

i glas och kristall från Orrefors,
i konstporlin från Gustavsbergs!

Stor sortering! Presentkort!

DAHLSTEDTS, ÖREBRO

BRÖDERNA JONSSONS
Skrädderi

Skolgatan 27. Tel. 119 13
Allt i branschen!

TT-märket är garanti för hög
kvalité till lågt pris

T. T. Manglar, Tvättmaskiner, Vridmaskiner, Vattenvärmare "Kokalätt", Lågtryckspannor, Snabbkokningsplattor, Träd- o. Kalksprutor, Gräs-klippare, "Frisko" Mjölkkylare, Eldkök S-märkta, El-radiatorer, Eldsläckare, Motorsprutor, Brandmaterial.

AB TRYGG-PRODUKT

Örebro - Tel. 192 30 (växel)

BETALD ANNONSPLATS

SKOR MED KVALITETSTRADITIONER

Ingeborg

Engelbrekts

AKTIEBOLAGET J. PEHRSON & COMP. • ÖREBRO

BETALD ANNONSPLATS

Aktiebolaget

C. J. Flinks Söner

Tel. 189 VÄSTERVIK Tel. 189

Förstklassig tillverkning av gravvårdar och gravhågnader av svart, grön, röd och grå granit.

Allt detta kan Ni få
på HERMES
1949

Lättmetall
Rostfritt stål
Krommolybdenstål
Parkeringsstyre
Bärhandtag
Självcentrerande
framhjul
HERMES
är precisionsbyggd

NYMANBOLAGEN AB

Norra Europas största och ledande cykelfabriker

Rederiaktiebolaget

IRIS
STOCKHOLM

Telegr. "Clasabra"

Tel. 11 71 00, 10 49 45

S/S "Rigel"	6450 d.w.
S/S "Lestris"	4300 "
S/S "Polaris"	3775 "
S/S "Jupiter"	3200 "
S/S "Orion"	3000 "
S/S "Atair"	2990 "